

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

_____ Ельвіра ЛУЗІК

« ___ » _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність 053 «Психологія»

Освітньо-професійна програма «Практична психологія»

Тема: «Розвиток уваги у дошкільнят засобами ігрових технік»

Виконавець: студентка групи ПП-426 Кузьмич Олександра Валентинівна

Керівник: старший викладач Патруль Марія Вікторівна

Нормоконтролер: _____ Тамара МИХЕСВА

КИЇВ 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій
Кафедра педагогіки та психології професійної освіти
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність 053 «Психологія»
ОПП «Практична психологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Ельвіра ЛУЗІК

« ___ » _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Кузьмич Олександри Валентинівни

1. Тема кваліфікаційної роботи «Розвиток уваги у дошкільнят засобами ігрових технік» затверджена наказом ректора від «12» квітня 2023р. № 492/ст.

2. Термін виконання роботи: з 29.05.2023 р. до 25.06.2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до першого та другого розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків загальним обсягом 57 сторінок, з них обсяг основного тексту 39 сторінок, список використаних джерел нараховує 5 позицій.

4. Зміст пояснювальної записки: Вступ; Розділ 1. Теоретичний аналіз дослідження розвитку уваги у дошкільників засобами ігрових технік; висновки до першого розділу; розділ 2. Емпіричне дослідження розвитку уваги дошкільників засобами ігрових технік; Висновки до другого розділу; Висновки; Список використаних джерел та літератури; Додатки.

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного матеріалу): таблиці, рисунки.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Опрацювання та реферування літератури з теми дослідження. Визначення об'єкта і предмета дослідження	07.02.2023	07.02.2023
2.	Формулювання теми, мети, завдань дослідження. Написання вступу. Складання попереднього плану роботи. Узгодження з керівником	22.02.2023	20.02.2023
3.	Написання першого розділу. Подання керівникові на перевірку	29.03.2023	27.03.2023
4.	Написання другого розділу. Подання керівникові на перевірку	28.04.2023	26.04.2023
5.	Оформлення роботи. Подання керівникові на перевірку	12.05.2023	10.05.2023
6.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	29.05 – 01.06.2023	29.05.2023
7.	Опрацювання зауважень і виправлення недоліків	04.06.2023	03.06.2023
8.	Подання остаточного варіанта роботи на кафедру для перевірки на академічну доброчесність	05.06.2023	05.06.2023
9.	Подання кваліфікаційної роботи на рецензування	12.06.2023	
10.	Захист кваліфікаційної роботи	19-22.06.2023	

7. Дата видачі завдання: «07» лютого 2023 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Марія ПАТРУЛЬ

Завдання прийняла до виконання _____ Олександра КУЗЬМИЧ

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Розвиток уваги у дошкільнят засобами ігрових технік»: 57 сторінок, 40 використаних джерел та літератури, 5 додатків.

Об'єкт дослідження – розвиток уваги у дошкільнят;

Предмет дослідження – особливості розвитку властивостей уваги у дошкільнят засобами ігрових технік.

Мета дослідження – теоретично проаналізувати, емпірично дослідити особливості розвитку властивостей уваги у дошкільнят, розробити та впровадити корекційно-розвивальну програму розвитку властивостей уваги у дошкільнят засобами ігрових технік.

У кваліфікаційній роботі розкрито поняття уваги, її властивостей та видів, зокрема: мимовільна, довільна та після довільна увага; концентрація, стійкість, переключення, розподіл, обсяг. Розглянуто поняття гри в житті особистості та важливість використання засобів ігрових технік у розвивальній та навчальній діяльності дошкільників. Розроблено та впроваджено психокорекційну програму розвитку уваги дітей засобами ігрових технік

Практичне значення роботи полягає в тому, що розроблена психокорекційна програма розвитку уваги дошкільників засобами ігрових методів продемонструвала свою ефективність у покращенні властивостей даного пізнавального процесу та може бути застосована практикуючими психологами та вихователями під час навчальної роботи з дошкільниками.

УВАГА, УВАЖНІСТЬ, ДОШКІЛЬНИКИ, ВЛАСТИВОСТІ УВАГИ, КОНЦЕНТРАЦІЯ УВАГИ, СТІЙКІСТЬ УВАГИ, ОБСЯГ УВАГИ; КОРЕКЦІЙНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ, ГРА, ІГРОВІ ТЕХНІКИ.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ УВАГИ У ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНІК.....	10
1.1. Психологічна характеристика уваги як пізнавального процесу в науковій літературі.....	10
1.2. Теоретичні аспекти розвитку властивостей уваги.....	Ошибка! Закладка не определена.
1.3. Особливості впливу ігрових технік на розвиток уваги у дошкільнят	17
Висновки до першого розділу.....	19
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ВЛАСТИВОСТЕЙ УВАГИ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНІК.....	20
2.1. Організація дослідження та обґрунтування вибору діагностичних методик ...	21
2.2. Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження розвитку властивостей уваги у дошкільників.	23
2.3. Розробка та впровадження корекційно-розвивальної програми розвитку властивостей уваги дошкільників засобами ігрових технік.	27
2.4. Оцінка ефективності впливу корекційно-розвивальної програми на розвиток властивостей уваги дошкільників.	29
2.5. Практичні рекомендації вихователям, психологам та батькам щодо особливостей розвитку уваги дошкільників	33
Висновки до другого розділу	34
ВИСНОВКИ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	39
ДОДАТКИ.....	43

ВСТУП

Актуальність даної дослідницької роботи полягає у вивченні особливостей уваги як одного із найбільш динамічних пізнавальних процесів, в дошкільному дитинстві, а також в продовж усього життя особистості. Проблема уваги традиційно вважається однією з найбільш важливих, складних та неоднозначних проблем психології. Важливо показати нові та сучасні методи роботи і впливу, задля покращення рівня навчального процесу та оптимізації освітньої діяльності в закладах шкільної та дошкільної освіти. За допомогою теоретичного аналізу та практичного дослідження, виявити як ігрові методи подачі інформації сприймаються дітьми, та як вони впливають на розвиток уваги.

Дослідження даної теми стане у нагоді педагогам-вихователям, які готують дитину до вступу у школу, для психологів, які працюють з дітьми цієї вікової категорії та знаходять найбільш оптимальні шляхи впливу на дитячу свідомість, без зайвої шкоди для неї. Також ця дослідницька робота допоможе батькам, які зацікавленні в успішному багатогранному розвитку своєї дитини, та її психічно стабільному зростанні. Оскільки можливості та реалії інформаційних технологій на сьогодні працюють так, що значна кількість інформації, яку обробляє мозок дитини при перегляді різноманітних роликів, мультфільмів, у комп'ютерних та телефонних іграх, веде до часткового або повного розсіювання уваги дошкільників, неможливості якісного сприймання та запам'ятовування навчального матеріалу.

Теоретичні положення формування уваги у дітей, проблеми розвитку даного пізнавального процесу досліджувало багато вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як Д. Бродбент, Д. Узнадзе, Л. Виготський, Г. Костюк та інші.

Р. Вудсвортс досліджував об'єм уваги, зсуви і коливання уваги та інші питання. Проблеми психології уваги, а також їх теорії та моделі вивчав В. Вундт, Е. Тітченер, Т. Рібо, В. Волошин, О. Соловей, І. Муханова та інші.

В свою чергу, феномен гри привертав увагу великої кількості стародавніх філософів, мудреців, педагогів, вчених, психологів та соціологів. Зокрема це були видатні мислителі минулого: Аристотель, Платон, Ж.-Ж. Руссо, Ф. Шиллер,

Г. Спенсер, Дж. Локк, Я. Коменський, Г. Сковорода, Г. Гегель та І. Зязюн. У своїх працях вони вивчали основні положення гри та її значення у становленні психіки особистості. Творчі ігри, які несли в собі соціальний характер розглядали А. Макаренко, В. Сухомлинський, В. Терський, та Л. Коваль у своїх працях та наукових надбаннях. І. Нечуй-Левицький та О. Духнович в своїх працях відобразили етнічні особливості ігрової взаємодії дітей. Сучасними дослідженнями творчої ігрової діяльності як комплексного засобу, який виступає базою зародження правильних основ для побудови самооцінки та самоаналізу, є науково-методичні розробки, здійснені Л. Куликовою та низкою інших авторів.

Отже, дослідження впливу ігрових технік на увагу дітей, які готуються до школи є дуже важливим, та лежать в основі праць багатьох авторів, які займалися вивченням формування дитячої психіки. Оскільки саме в цьому віці закладаються основи подальшого розвитку не тільки уваги, а й усіх пізнавальних процесів в цілому, так як вони є тісно пов'язані між собою, і погіршення, чи навпаки, покращення, одного із них погіршує чи оптимізує роботу усіх інших, відповідно. Від рівня розвитку уваги залежить здатність повноцінно сприймати матеріал, орієнтуватися у різних явищах, аналізувати, роздумувати, тощо. Тому актуальність і важливість процесу розвитку уваги у дошкільнят послугувало передмовою для вибору теми нашої кваліфікаційної роботи «Розвиток уваги у дошкільнят засобами ігрових технік».

Об'єкт: розвиток уваги у дошкільнят.

Предмет дослідження: особливості розвитку властивостей уваги у дошкільнят засобами ігрових технік.

Мета дослідження: теоретично проаналізувати, емпірично дослідити особливості розвитку властивостей уваги у дошкільнят, розробити та впровадити корекційно-розвивальну програму розвитку властивостей уваги у дошкільнят засобами ігрових технік.

Завдання дослідження:

1. Дослідити особливості розвитку уваги у дошкільнят в наукових джерелах.
2. Здійснити теоретичний аналіз літератури щодо ефективності засобів ігрових технік у роботі з дошкільниками.
3. Підібрати комплекс психодіагностичних методик та провести емпіричне дослідження розвитку властивостей уваги у дошкільнят.
4. Розробити та впровадити програму розвитку уваги у дошкільнят засобами ігрових технік та здійснити аналіз її ефективності.
5. Надати практичні рекомендації вихователям, психологам та батькам щодо особливостей розвитку уваги дошкільників.

Методи дослідження:

Відповідно до мети і завдань дослідження обрано й використано комплекс методів: теоретичні – аналіз, синтез, порівняння, систематизація та узагальнення наукової літератури з проблеми дослідження уваги;

Емпіричні – спостереження, тестування за допомогою **комплексу методик:**

1. «Тест П'єрона-Рузера» на виявлення рівня концентрації уваги дошкільників.
2. Методика «Коректурна проба Б. Бурдона» на виявлення рівня стійкості уваги дошкільників.
3. Методика «Знайди і порахуй фігури» для визначення рівня обсягу уваги.

Обробка емпірично отриманих даних здійснювалась за допомогою методів математичної статистики: критерій Колмогорова-Смірнова для визначення типу розподілу даних та критерій Манна-Уїтні для порівняння груп з ненормальним розподілом. Розрахунки було проведено за допомогою програми IBM SPSS Statistics 29.

Практичне значення дослідження пов'язане із можливістю застосування дослідженої нами інформації для подальшого написання робіт вищого освітнього рівня, а також полягає у можливій імплементації розробленої психокорекційної програми розвитку уваги за допомогою ігрових технік в діяльність практичних психологів та в освітню програму закладів дошкільної освіти.

Апробація: «Розвиток уваги дошкільнят засобами ігрових технік» Політ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки: тези доповідей XXIII Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених: [у 2-х т.] - Т.1 (м.Київ, 04-07 квітня 2023р.) / [ред.кол.: Н.В.Ладогубець, А.М.Кокарева та ін.]; Національний авіаційний університет. – К.:НАУ, 2023. – С.317-318

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи: робота складається із титульного аркуша; завдань до виконання кваліфікаційної роботи; реферату; змісту; вступу; основної частини, яка в свою чергу містить два розділи, перший налічує три підпункти, а другий п'ять підпунктів та підведення підсумків. Наступними пунктами в кваліфікаційній роботі є висновки; список використаних джерел та додатки. Обсяг роботи - 57 сторінок; додатки - 14 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ УВАГИ У ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНІК

1.1 Психологічна характеристика уваги як пізнавального процесу в науковій літературі

Увага - це психічне явище та один із пізнавальних процесів, за допомогою якого особистість попри безліч подразників, може зосереджуватись на одному об'єкті, абстрагуючись від зовнішніх впливів, в результаті чого сприйматиме його більш чітко, виразніше та глибше. Цей процес також можна назвати механізмом для відбору пріоритетної інформації та її обробки, що зумовлюється внутрішніми переживаннями особистості, її переконаннями, пріоритетами та цілями, якими вона керується саме у цей момент.

Увага - це спрямованість людської свідомості, яка зумовлює підвищення рівня сенсорних та інтелектуальних здібностей індивіда, покращення сприйняття реальності, вивчення та засвоєння нового матеріалу, а також є важливим засобом регулювання навчальної, творчої, пізнавальної діяльності особистості. Від рівня розвитку уваги залежить здатність повноцінно сприймати інформацію, орієнтуватися у різних явищах, аналізувати, роздумувати, тощо.

«Увага – це пізнавальний психічний процес, який полягає у спрямованості і зосередженні свідомості на певному об'єкті. Іноді вчені зауважують, що увага не є самостійним психічним процесом, оскільки вона не відображає ні властивостей предмета, ні зв'язків, ні відношень між ними. Її змістом є зміст тієї психічної діяльності, у яку вона включена. Тому її ще позначають як форму психічної діяльності. Під спрямованістю уваги розуміють вибіркову активність людини, що проявляється не лише у зовнішніх діях, а й у готовності до дій. Під зосередженістю розуміють одночасне відволікання від усього побічного, тимчасове ігнорування інших об'єктів. Цим самим забезпечується контроль і регуляція діяльності»[3].

При вивченні та дослідженні уваги, важливо зосередитись на її основній закономірності, а саме – вибірковості. Саме це поняття дасть більш глибоко зрозуміти, що являє собою, з однієї сторони дуже легкий, а з іншої складний та багатогранний процес нашої психіки – увага.

Вибірковість нашої психіки проявляється у витісненні, запереченні неважливої для індивіда інформації, тобто, зосередившись на одному, людина не помічає побічних факторів впливу. Вибірковість уваги може бути продемонстрована та пояснена гальмуванням особисто важливих об'єктів і переживань у порівнянні з менш важливими об'єктами та переживаннями, які в даний момент не впливають на неї. У цьому стані об'єкт уваги більш яскраво відображається в нашій свідомості. Увага необхідна для різноманітної сенсорної, інтелектуальної та рухової діяльності. «Сутність уваги, її природу психологи пояснюють по-різному. Прибічники волюнтаристської теорії вбачають її сутність виключно у волі, хоча мимовільна увага не може бути пояснена вольовою діяльністю; інші вважають, що у проявах уваги провідну роль відіграють почуття, хоча довільна увага виявляється всупереч почуттям; шукали пояснення уваги також у зміні змісту самих уявлень, не враховуючи спрямованості особистості. Насправді увага значною мірою зумовлюється відносинами між спрямованістю діяльності, в яку включена людина, і спрямованістю її психічних процесів. Увага є там, де напрямок діяльності орієнтує напрямок думок, помислів. Отже, увага виражає специфічну особливість процесів, напрямок яких регулюється діяльністю, в яку вони включені.» [23].

Серед функцій уваги вчені виокремлюють основні та допоміжні. Основною функцією уваги зазначають контроль. При максимальній сконцентрованості на певному об'єкті зовнішнього світу, або ж на власних думках чи переживаннях, особистість самостійно контролює свій фокус уваги, цим самим виділяючи значущість обраного об'єкту, та навпаки, стираючи всі побічні елементи, які є на даний момент менш значущими та неважливими. До допоміжних функцій належить сприяння уваги цілеспрямованому відбору інформації; забезпечення нею тривалої сконцентрованості активності на одному важливому об'єкті та активізація необхідних і гальмування непотрібних в певний момент часу фізичних та психічних

процесів. Увага визначається не тільки зовнішніми подразниками, а й здатністю людини довільно спрямовувати її на певні об'єкти. Ця здатність називається уважністю. Недостатній розвиток уважності проявляється в неуважності та розсіяності, нездатності спрямовувати та підтримувати свою увагу без зовнішніх подразників.

Види уваги розділяють за двома критеріями, такими як регуляція та спрямованість. За регуляцією розрізняють мимовільну та довільну увагу, проте у деяких джерелах можна зустріти термін «післядовільна увага». Мимовільна увага – це особливість уваги як пізнавального процесу, при якому особистість без власних свідомих вольових зусиль зосереджується та мимоволі тримає фокус на конкретному об'єкті чи події певний відрізок часу. Такий вид уваги відбувається без попереднього конкретного наміру індивіда та немає визначеної мети. Мимовільна увага пов'язана з безумовними рефlekсами, не залежить від волі і свідомості, виникає без будь-яких зусиль з боку людини. Зміст діяльності такої уваги становить те, що відображає сприймання або мислення, пам'ять або почуття. Існує певний ряд факторів, так званих подразників, які можуть швидко запустити нашу мимовільну увагу. До них відносяться: раптовість появи нового об'єкта; сила його впливу; його положення в просторі; його різкий контраст на фоні. Такими подразниками можуть бути не лише фізичні предмети та об'єкти, а й різкі світлові прояви; звукові коливання, зниження чи підвищення звуку і т.д.. Не менш важливу роль відіграє особистісний фактор індивіда. Увагу може викликати, те до чого людина небайдужа, до чого в неї є власний інтерес, внутрішні переживання або конфлікти. Таким чином активізуючи пам'ять минулих вражень, збуджується і підтримується наша пізнавальна і будь-яка інша діяльність.

Довільна увага - це увага, яка пов'язана із свідомо поставленою метою та прикладанням вольових зусиль особистості. Це психічний процес спрямованої свідомості, який є продуктом соціального розвитку особистості, що залежить від волі. Така увага є цілеспрямованою та її основа полягає у відбиранні інформації через усвідомлення її значущості. Для застосування такої уваги в навчальній та пізнавальній діяльності, особистість має певний стимул та ряд особисто значущих

мотивів та причин, які обумовлюють бажання та мотивацію займатися цією діяльністю. У довільній увазі провідним є вибір об'єкта зосередження, засобів дій, що супроводжується боротьбою мотивів. Важливо пам'ятати – чим більше побічних факторів, які залучають мимовільну увагу, в момент коли людина мобілізує свої зусилля на утримання довільної уваги, тим важче зберігати сконцентрованість та стійкість на певному об'єкті. Основа довготривалої довільної уваги – внутрішня зацікавленість особистості.

Наш організм та свідомість перебувають у постійному безперервному зв'язку. Кожен індивідуальний процес певною мірою так чи інакше залежить від іншого, попри те що працює самостійно, цим самим складаючи ланцюг зв'язків та залежностей. Між мимовільною і довільною увагою також можна прослідкувати та знайти такий зв'язок. Не тільки довільна увага виникає з мимовільної уваги, але довільна увага стає несвідомою. Останнє було пов'язано зі зміною мотивації діяльності. Таке стається тоді, коли людина почала виконувати певну діяльність, через прохання когось іншого, пізніше побачивши позитивний результат, у неї з'являється мотивація та бажання далі приділяти цьому процесу свої сили та фокусуватись на ньому. Виникає безпосередній інтерес до змісту завдання, під впливом якого змінюється увага. Такий вид уваги називають вторинним мимовільним або стійкою увагою.

Щодо менш вживаного терміну, такого як «післядовільна увага». Такий вид уваги виникає в результаті свідомої фіксації на предметах, явищах, або внутрішніх переживаннях у процесі довільної уваги. Особистість, долаючи труднощі в ході довільного зосередження, зникає до них. Діяльність сама зумовлює появу певного інтересу, а з часом і захоплює індивіда, в такому випадку увага набуває рис мимовільного зосередження. «Післядовільна увага – та, що виникає на основі інтересу до процесу діяльності. Вона є цілеспрямованою, тобто залишається на тому ж об'єкті чи виді діяльності, свідомо контролюється (як довільна увага) і не потребує вольових зусиль для підтримання (як мимовільна). Її виникнення збільшує тривалість зосередження на діяльності, сприяє зменшенню втоми, підвищенню продуктивності праці. Післядовільна увага є оптимальною у всіх видах діяльності, але особливо

ефективною – у розумовій роботі. Шлях до неї лежить через пробудження інтересу до діяльності»[5].

За спрямованістю виділяють такий вид уваги як зовнішня, або її називають сенсорна, рухова; вона відіграє провідну роль у спостереженні за предметами і явищами навколишньої дійсності та їх відображенні нашою свідомістю. Така увага направляється на предмети та явища, які оточують особистість в даний момент часу. Внутрішня увага - це увага яка зосереджена на власних думках особистості, її переживаннях, проблемах. Вона спрямовується на аналіз діяльності психічних процесів (сприймання, пам'яті, уваги, мислення), психічних органів, тощо. «Вона яскраво виявляється, наприклад, під час розв'язування завдань подумки, у пригадуванні, у розмірковуванні подумки. При цьому важливе значення має внутрішнє мовлення. Самосвідомість неможлива без зосередження на внутрішніх, суб'єктивних станах та індивідуальних особливостях психічної діяльності особистості. У стані внутрішньої уваги чутливість органів чуттів знижується, людина не помічає знайомих, не чує, коли до неї звертаються, відволікається від діяльності, яку виконує. Тому в будь-якій діяльності – навчальній, виховній, науковій та іншій – недоцільно одночасно завантажувати і зовнішню, і внутрішню увагу» [4].

1.2 Теоретичні аспекти розвитку властивостей уваги

Увага характеризується рядом властивостей, які визначають якість роботи даного психічного процесу в цілому, а також в певній конкретній ситуації. За відсутності гарного функціонування цих якостей, рівень розвитку уваги знижується, а отже і зменшується ефективність навчання. Неуважність – це одна із найбільш вагомих причин низької успішності як школярів, так і дошкільників. Це явище зумовлене, тим, що навчальні завдання є більш об'ємними та інформативними, містять більше нового, а процес їх виконання вимагає від дитини більшого зосередження та посидючості. Також важливо звертати увагу на те, що навчальний процес не завжди може подобатися дітям, яким хочеться багато рухатись, гратися з

друзями, малювати і т.д.. Для того, щоб цей процес став більш невимушеним і дітям було легко оволодіти новими знаннями та навичками, потрібно ще змалку розвивати вміння керувати власною увагою та підпорядковувати її своїй волі.

«Різні види діяльності відповідно висувають особливі вимоги до уваги людини. В одному випадку необхідна блискавична точність у сприйманні рухів, у практичних або розумових діях, в іншому - тривале зосередження на одному об'єкті або одночасна увага до кількох та ін. Історично сформувалися різні властивості увага: концентрація, стійкість, переключення, розподіл та обсяг» [31]. Бути уважним – значить мати високий рівень розвитку цих основних п'яти якостей уваги.

Концентрація уваги – це ступінь зосередженості на одному і тому ж об'єкті психічної діяльності чи завданні. Якщо зосередженість особистості вища, то відповідно внаслідок негативної індукції більше гальмується дія побічних подразників, тоді діяльність стає цілеспрямованою, зосередженою й продуктивнішою. Таке гальмування сприяє концентрації збудження в обмежених ділянках кори головного мозку. Дана властивість уваги полягає в тому, що вся зосередженість поглинається одним об'єктом. Позитивним показником її якості є неможливість відволікання уваги від предмета діяльності сторонніми подразниками, стійкість до перешкод.

Стійкість уваги – це характеристика уваги в часі. Це здатність зосереджувати увагу на виконанні певного завдання, матеріалу або предмета протягом тривалого часу. Чим більш цілеспрямовані дії вживаються, тим більше уваги потрібно. Стійкість уваги висока, тоді, коли відволікаючих моментів (хвилювання, болі відчуття) менше. Також важливе значення має ставлення до роботи. Дана властивість підвищується, коли зміст діяльності цікавий. Стійкість уваги є як умовою, так і наслідком цілеспрямованої поведінки людини. «Стійкість уваги дитини помітно підвищується, якщо вона активно взаємодія з об'єктом, наприклад, розглядає його і вивчає. При високій концентрації уваги дитина помічає в предметах і явищах суттєві ознаки та властивості, а при недостатньо сконцентрованій увазі її свідомість ніби ковзає по предметах, не затримуючись надовго на котромусь із них, і в підсумку враження виявляються «розмитими», нечіткими».[1]

Переключення уваги - це свідоме переміщення уваги з одного об'єкта на інший, яке є зворотнім боком розподілу уваги, вимірюється швидкістю переходу від одного виду діяльності до іншого. «Переключення уваги полягає в довільному перенесенні її спрямованості з одного об'єкта на інший. Навмисний характер відрізняє його од відволікання уваги, коли людина змінює об'єкт уваги мимовільно. Фізіологічною основою переключення уваги є переміщення, рухливість осередку оптимального збудження. Дослідження свідчать, що зміна уваги нерідко відбувається досить швидко, протягом секунди ми можемо перевести увагу з одного об'єкта на інший 3-4 рази. Переключення полегшується за наявності зв'язків між змістом попередньої й наступної діяльності, інтересу до наступної діяльності, за умови не дуже глибокого зосередження на попередній діяльності, наявності звички переключати увагу, усвідомлення важливості іншого завдання. Інертність нервових процесів утруднює переключення уваги.»[31].

Розподіл уваги – це властивість уваги, що проявляється в процесі діяльності, який вимагає не однієї дії, а виконання, що найменше, двох різних дій одночасно. Низький рівень цієї властивості може призводити до низької продуктивності освітнього процесу у дошкільників та школярів. Наприклад, вчитель розповідає, а учень записує, або ж вихователь пояснює правила, а дошкільник виконує все за вказівками. Якщо не відбуватиметься правильного розподілу уваги, буде гальмування усього процесу навчання.

Обсяг уваги - це «кількість об'єктів, які можуть бути охоплені увагою одночасно. Обсяг у різних людей різний. Звичне оточення сприяє підвищенню обсягу уваги в роботі, незнайоми – знижує його.»[27] Ця якість уваги визначається тим, скільки об'єктів людина може охопити за обмежений проміжок часу. Зазвичай цей проміжок часу в експериментах з тахістоскопом становить 0,1 секунди, і людина сприймає одночасно 4-6 незалежних об'єктів. Тренуючись і розвиваючи розуміння прочитаного чи побаченого, можна навчитися сприймати більше слів, але в той же час можливе збільшення кількості помилок, оскільки рівень уваги залежить і обернено пропорційний характеру концентрації. Якщо максимальна концентрація

уваги характеризує ступінь звуження свідомості, то обсяг — ступінь розширення свідомості.

1.3 Особливості впливу ігрових технік на розвиток уваги у дошкільнят

Гра відіграє важливу роль в житті дитини, настільки велику, як і для дорослого його діяльність, робота, служба, тощо. Дослідження гри стало однією із основних сходинок до вивчення дитячої психології. Багато вчених, психологів, філософів та педагогів звертали увагу на гру як на феномен розвитку дитячого розуму ще з давніх-давен, починаючи з часів давньогрецьких мислителів, першим з яких був Аристотель. Вони вважали, якщо дитина часто та багато грається у різноманітні ігри, коли вона виросте, так само і буде швидко «схоплювати» нову інформацію, вправно вчитися та працювати. Тому виховання успішної особистості відбувається насамперед у грі, стверджують провідні вчені та психологи.

К. Гросс убачав сутність гри в тому, що вона служить підготовкою до серйозної подальшої діяльності; у грі людина, вправляючись, удосконалює свої здатності.

Як відомо кожен період в житті особистості супроводжується певною провідною діяльністю, яка виникає в рамках нової соціальної ситуації розвитку індивіда, забезпечує формування психічних новоутворень та розв'язання особистісних суперечностей. Багато вчених впроваджували різні класифікації поділу провідної діяльності людини, доповнюючи своїх попередників, або ж знаходячи свої власні пояснення та визначення. Узагальнивши різні джерела наукової інформації можна виокремити такі види провідної діяльності як: період немовляти: безпосереднє емоційне спілкування з дорослим; ранній дитячий вік: предметно-маніпулятивна діяльність; дошкільний вік: ігрова діяльність; молодший шкільний вік: учіння; підлітковий вік: інтимно-особистісне спілкування з ровесниками; юнацький вік: навчально-професійна діяльність.

У віці 5-6 років основною діяльністю для дошкільників є гра. Проте саме в цьому віці батьки вдома та вихователі в садочках ведуть активну підготовку дітей до

школи: вивчають букви, цифри, вчать писати та читати. Це може не завжди подобатись дітям та виснажувати їхню нервову систему. Дошкільникам доводиться проявляти свою посидючість, зосередженість та максимально включати свої пізнавальні процеси, постійно їх контролюючи. Дуже велика кількість поданої нової інформації, яка підноситься незвичним для них шляхом, тобто, сидінням за партою певний відведений відрізок часу, без можливості погратись та вільно спілкуватись з друзями, змушує дитину прикладати великих вольових зусиль, що звичайно знесилює та втомлює її психіку.

«Перед закладами освіти стоять завдання підготовки високоосвічених, творчих особистостей, готових до постійного самовдосконалення. Ці завдання вимагають від педагогічної науки перегляду та подальшого дослідження ряду проблем, зокрема впровадження інноваційних технологій навчання. Майбутнім випускникам потрібно дати найсучасніші знання й ґрунтовну практичну підготовку, необхідні для успішного розв'язання складних завдань професійної практичної діяльності. Одним із найперспективніших шляхів удосконалення підготовки майбутніх працівників, озброєння їх необхідними знаннями, практичними вміннями й навичками є освоєння і впровадження активних форм і методів навчання, серед яких провідне місце посідають навчальнопедагогічні ігри. Навчально-педагогічні ігри створюють умови для залучення дітей до безпосередньої участі у навчальному процесі, самостійного пошуку шляхів і засобів розв'язання проблем, що розглядаються під час навчання.»[28]

Гра – є ключем продуктивного навчального процесу. Середовищем, де дитині все зрозуміло, де вона відчуває себе комфортно та безпечно - є ігрова діяльність. Вона звикла до цього процесу від раннього дитинства, це для неї добре вивчена сфера, тут вона може вільно себе проявляти. Важливо на етапі переходу дошкільника від гри до навчання, зробити все так, аби адаптація була успішною та легкою для самої дитини. В такому випадку криза, яка чекає на школяра в першому класі пройде швидко та без критичних наслідків як для нього так і для його батьків.

Наука та освіта не стоять на місці, з кожним днем вводяться все новіші та більш сучасні методи викладання та виховання. Навчання стає більш адаптованим під

можливості психічного розвитку кожної вікової категорії дітей, як у школах та і у закладах дошкільної освіти. На першому місці в освітній програмі стоять ігрові техніки, за допомогою яких можна розвивати будь-яку сферу особистості: навчальні навички, критичне мислення, логіку, увагу, пам'ять, уяву, навички комунікації та взаємодії, моральні мотиви і правила, тощо.

Поняття «ігрові педагогічні технології» пояснює собою та включає велику групу методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор. Педагогічна гра дещо відрізняється від звичайної гри дитини, вона має всю особливість - чітко поставлену мету навчання і певні отримані результати в кінці роботи, вона точно направлена на розвиток певного процесу. Ігрові техніки створюються на уроках за допомогою спеціальних прийомів і ігрових ситуацій, які виступають засобом заохочення і стимулювання навчальної діяльності.

Увага – це пізнавальний процес, який вимагає від дитини неабияких яких внутрішніх зусиль і є основою успіху. Засоби ігрових технік, які націлені на розвиток уваги у дошкільників - це той метод навчання, який не тільки зробить процес цікавішим та веселішим, а впливатиме на подальший довготривалий розвиток уваги.

Для того аби ігрові техніки розвитку уваги у дітей були дієвими та мали видимий позитивний результат, потрібно працювати комплексно. Важливо зосередитись на основних властивостях уваги, та підібрати методики, які покажуть рівень розвитку тієї чи іншої якості(сконцентрованості, об'єму, стійкості і т.д.) В залежності від рівня дослідженої властивості потрібно підбирати відповідні засоби ігрових технік, які діятимуть максимально позитивно на покращення уваги дошкільників.

Висновки до першого розділу

Проаналізувавши теоретичні положення уваги як психічного процесу та засоби ігрових технік для її розвитку у працях відомих, як світових так і українських вчених, дослідників, філософів, психологів та педагогів, можна зробити висновок про важливість гри в становленні успішного навчального процесу, який залежить від рівня розвитку уваги дитини.

Було здійснено аналіз наукових статей та книг на тему уваги як пізнавального процесу особистості. Увага відіграє одну із найважливіших ролей як в навчальному процесі так і в повсякденному житті. Кожного дня ми виконуємо безліч дій, в яких задіяна як довільна так і мимовільна увага. Вона може спрямовуватись як на внутрішній світ індивіда, його думки та переживання, так і на об'єкти навколишнього середовища. В основі довільної уваги лежить воля та цілеспрямованість, і або її задіяти особистість включає додаткові ресурси. У розвитку психіки дошкільнят - довільність є основною здатністю. Завдяки цьому вона стає більш цілеспрямованою і їй легше контролювати свою поведінку. Мимовільна увага проявляється під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів, тоді, коли індивіда щось зацікавило, або відбулося зненацька, і певні рецептори сприйняття на це відреагували.

В ході аналізу та дослідження уваги, був відведений окремий підпункт, в якому було вивчено основні властивості уваги, від яких залежить якість цього процесу в цілому.

Виокремлюють такі якості уваги:

- Концентрація;
- Стійкість;
- Переключення;
- Розподіл;
- Обсяг

Кожна з цих властивостей має свої особливості, на які варто звернути увагу при підборі ігрових технік для покращення уваги в цілому. У 5-6 років концентрація та стійкість уваги дуже низька, дитині важко зосереджуватись на чомусь одному довгий відрізок часу, тому заняття з дошкільниками важливо планувати таким, щоб від них не вимагалися лише тривалі вольові зусилля. Здатність переключати увагу має таке ж велике значення у навчальній діяльності дошкільника, які попередні, оскільки тут важливо слухати дорослого та уважно виконувати його вказівки, по чергово змінюючи ці дії, що дуже знадобиться в майбутньому шкільному навчанні.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ВЛАСТИВОСТЕЙ УВАГИ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНІК

2.1 Організація дослідження та обґрунтування вибору діагностичних методик

Другий розділ кваліфікаційної роботи полягає у практичному дослідженні рівня уваги дошкільників, розробці корекційної програми засобами ігрових технік та пошуку відповідей на поставленні завдання.

Емпіричне дослідження було проведене в декілька етапів.

Етапи дослідження:

1. Організація та проведення діагностики рівня розвитку властивостей уваги дошкільнят за допомогою психодіагностичного інструментарію.
2. Оброблення групових результатів, обрахування відсотків по кожній методиці та представлення отриманих даних у вигляді таблиць та діаграм.
3. Розроблення та апробація корекційної програми розвитку уваги дошкільників засобами ігрових технік.
4. Узагальнення отриманих результатів та формулювання висновків.

Для дослідження рівня уваги дітей 5-6 років, було обрано дошкільний навчальний заклад міста Рівне. Для цього було залучено 34 дитини віком від 5-ти до 6-ти років. Це діти старшої групи, дитячого садочку. Для більш успішного дослідження всіх дітей було поділено на дві групи, по 17 дітей у кожній. Це значно допомогло у роботі та спростило її. Коли в одній групі, при проведенні експерименту, знаходиться надто велика кількість людей, це може погано вплинути на результати та призвести до їх недостовірності. В такому випадку увага дітей значно розсіюється, тому їх важче «зібрати» та налаштувати на роботу. Також тут впливає той фактор, що діти можуть наслідувати поведінку один одного, що в такому віці є абсолютною нормою.

При роботі з меншою кількістю дітей було набагато легше діяти й проводити дослідження, оскільки дошкільники були більш зібрані та зосередженні, коли хтось один починав порушувати поведінку, його було легше заспокоїти, та знову налаштувати на робочий процес.

Дослідження було спрямоване на вивчення рівня таких властивостей уваги як: концентрація, стійкість та обсяг. Перед початком дослідницької роботи був проведений підготовчий етап із детальним розплануванням усієї подальшої роботи, підбором найбільш оптимальних та зрозумілих для дітей методик, орієнтованих на загальні можливості розвитку усієї групи в цілому. Було обрано дні та час для проведення дослідження. Ми взяли до уваги той фактор, що дитяча увага може легко розсіюватись, тому важливо було створити атмосферу найбільш комфортну та звичну для дошкільників, аби на подальші результати роботи впливало якомога менше чинників. Методики для виявлення рівня уваги було проведено за розкладом психологічних занять у садочку, тому що діти вже звикли, що у цей відведений час вони займаються, виконують різноманітні справи, проявляють свою кмітливість та посидючість. Для подальшої роботи було підібрано ряд методик, що найкраще посприяли виявленню рівня кожної з обраних властивостей уваги окремо. Дітям була проведена детальна інструкція з поясненнями щодо виконання, після чого можна було приступати до роботи. (Додаток А)

«Тест П'єрона-Рузера» на виявлення рівня концентрації уваги дошкільників.

Метою даної методики, яку запропонував П'єрон-Раузер, є дослідження рівня концентрації уваги у дитини. За часом тест займає всього кілька хвилин. Проста програма допомагає психологу сформулювати уявлення про якість розвитку дитини, елементарні графічні навички, зорово-моторну координацію, що і свідчить про розвиток концентрації уваги. У доступі є два бланки, які зорієнтовані на дітей різних вікових категорій. У нашій дослідницькій роботі було використано бланк з геометричними фігурам, який адаптований для дітей віком від 4-6 років. Дітям потрібно поставити відповідні значки у певні фігури, так як позначено у верхній частині бланка. На початку роботи кожній дитині було роздано бланки із завданням та проведена інструкція щодо виконання.

Методика **«Коректурна проба Б. Бурдона»** на виявлення рівня стійкості уваги дошкільників.

Діапазон застосування коректурної проби дуже широкий – з дошкільного віку і до пенсійного. Тобто для використання даного тесту не існує вікових обмежень –

важливо правильно підібрати стимульний матеріал, а саме бланки відповідні до віку. Існує цілий ряд варіантів коректурної проби: буквений, цифровий, з кільцями, малюнки і піктограми для дітей, що потрібно в нашому випадку.

Дітям потрібно домалювати елементи малюнку, вказані у інструкції якомога швидше та точніше, на це відводиться до 3-х хвилин.

Методика «Знайди і порахуй фігури» для визначення рівня обсягу уваги.

Методика зорієнтована на визначення обсягу уваги за допомогою зображення фігур, які «змішані» між собою. Кожній дитині було роздано ілюстрації геометричних фігур, їм потрібно було уважно розглянути зображене, порахувати ці фігури та назвати вже без листочка, які саме фігури це були.

На завдання відводиться 1хв та 20сек. Від швидкості проходження методики залежить успішність подальшого результату.

2.2 Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження розвитку властивостей уваги у дошкільників

Дослідження рівня концентрації, стійкості та обсягу уваги, було першим кроком у виявленні загального вміння дітей активувати свої пізнавальні процеси за допомогою регулювання власної уваги, та вмінні її утримувати в певні моменти. Таке дослідження дало змогу зрозуміти наскільки на даний момент діти дошкільного віку готові для подальшого навчального процесу вже у шкільному закладі освіти. Від рівня розвитку уваги залежить успішність сприймання та запам'ятовування наданого вихователем/вчителем матеріалу, а також швидкість здорової адаптації до нових умов й проходження, так званої, кризи першокласника.

Після проведення трьох обраних методик і завершення дослідницького етапу необхідним кроком є первинне підрахування зібраних результатів з подальшим їх узагальненням, зведенням у таблиці, схеми та діаграми. Сирі дані представлені у Додатку Б.

За результатами проведення *методики «Тест П'єрона-Рузера»* на виявлення стану уваги дошкільників, стало відомо, про рівень концентрації даного пізнавального процесу у дітей старшої групи дитячого садка. За первинними результатами, можна зробити висновок, що половина дітей – 50%, має високий рівень концентрації даного психологічного процесу (17 респондентів), середній рівень концентрації має 40% дітей (14 респондентів), та лише 10% дітей має низький рівень (3 респонденти).

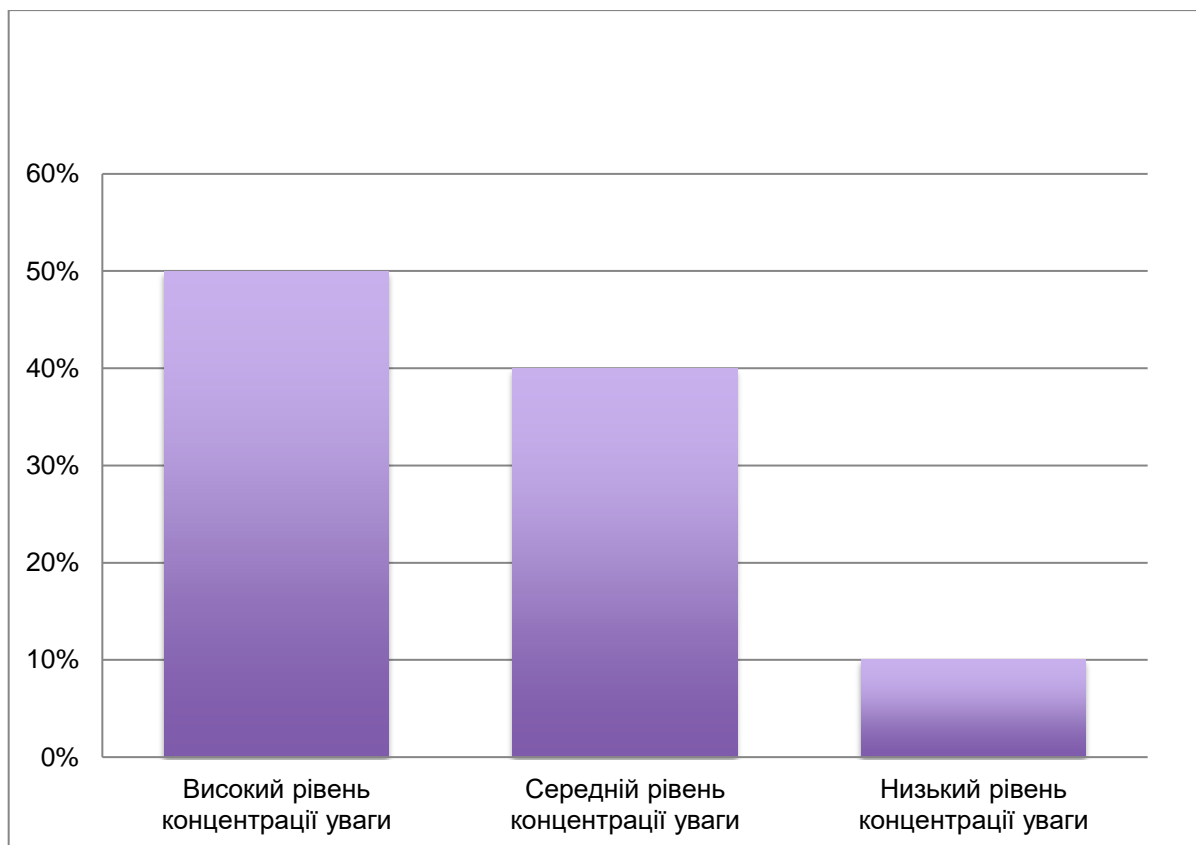

Рис. 2.2.1 Відсотковий розподіл рівня концентрації уваги дошкільників за результатами методики «Тест П'єрона-Рузера»

Це досить високий груповий показник, який свідчить про хороший розвиток дітей в цілому, про їх зацікавленість у навчальній діяльності, яка в даному віці вимагає великих вольових зусиль. Більшість дітей була зосереджена на роботі, не відволікалася та намагалася показати якомога кращий результат.

Після проходження дошкільниками *методики «Коректурна проба Б. Бурдона»* на виявлення рівня стійкості уваги, було виявлено такі результати.

Проаналізувавши дані, відомо що 45% дітей отримали високі бали, що свідчить про високий рівень досліджуваної якості уваги (15 респондентів), така сама кількість – 45% дітей, отримали трохи менші бали, які відповідають середньому рівню стійкості уваги (15 респондентів). 10% дітей показали низький рівень, отримавши найменші бали, порівняно із попередніми учасниками (4 респонденти).

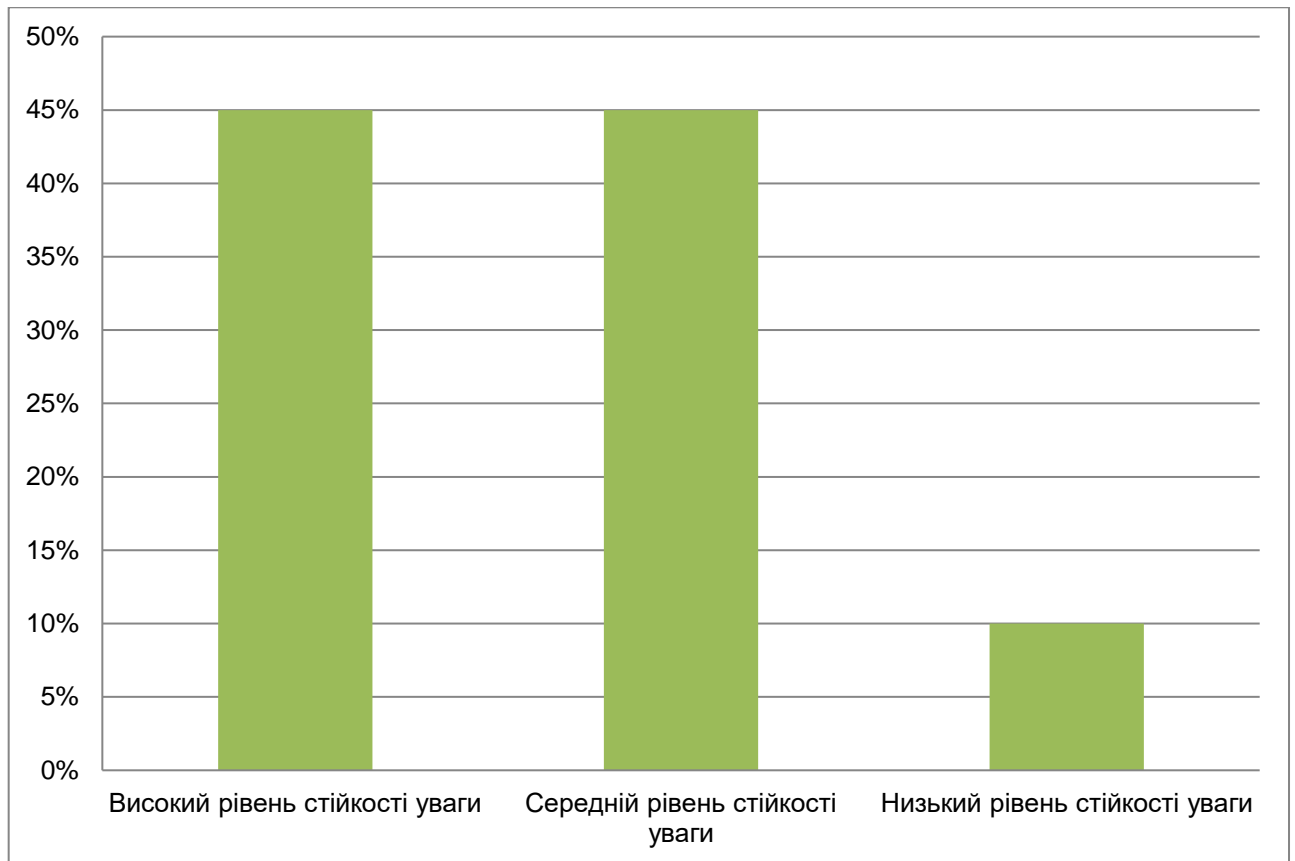

Рис.2.2.2. Відсотковий розподіл рівня стійкості уваги дошкільників за результатами методики «Коректурна проба Б. Бурдона»

Результати проходження даної методики дітьми дошкільного віку, теж показали досить хороший рівень. Проте можна побачити, що високий рівень незначно знизився, та кількість респондентів, які отримали високий та середній рівні стала однаковою – по 15 дітей. Також можна провести аналогію між дітьми, які виконали завдання на низьку рівні. Це ті самі респонденти, що отримали низький рівень і в ході першої методики. Це підтверджує твердження про те, що всі процеси та властивості тісно пов'язані між собою й перебувають у непереривній взаємодії. Дана методика більша за своїм об'ємом, тому справитись з нею було важче. Дошкільники успішно

впоралися із цим завданням та показали досить високий результат, змогли підпорядкувати свої пізнавальні процеси волі та старанно виконували поставлене завдання.

Методика «Знайди і порахуй фігури» для визначення рівня обсягу уваги. Проаналізувавши первинні результати даної методики, можна зробити такий висновок про дану властивість уваги дошкільників. 55% респондентів отримали високий рівень, виконавши правильно завдання за найкоротший відрізок часу (19 респондентів), 35% дітей показали середній рівень(12 респондентів), та лише 10% дітей виконали завдання на найнижчому рівні, що свідчить про малий обсяг їхньої уваги (3 респонденти).

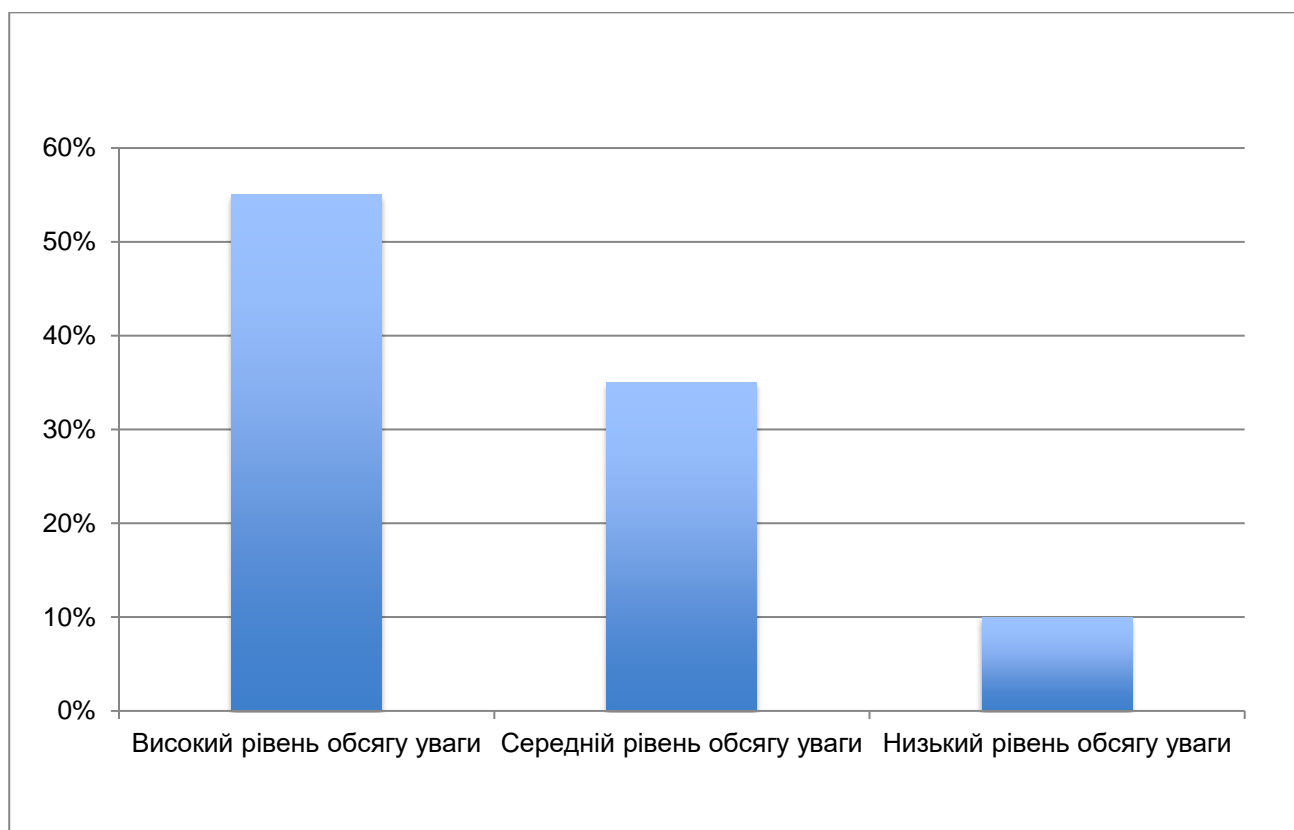

Рис.2.2.3. Відсотковий рівень обсягу уваги дошкільників за результатами методики «Знайди і порахуй фігури»

Кількість дітей, яку можна також спостерігати у відсотковому відношенні, значно збільшилася, це може бути пов'язано із рівнем розвитку пам'яті, яка у даній методиці відігравала також дуже велику роль.

Проаналізувавши результати усіх трьох методик на визначення рівня властивостей уваги таких як концентрація, стійкість та обсяг, можна провести паралель ніж ними. Тоді стає зрозуміло, що «загальна» увага складається із вище вказаних якостей. У дітей із високим рівнем концентрації, був високий рівень стійкості та обсягу уваги. Ці показники могли незначно змінюватись в ту чи іншу сторону. Діти які отримали найнижчі бали, за результатами хоча б однієї із методик, і у всіх наступних показували такий самий рівень розвитку даних властивостей, тому їх увага перебуває на низькій сходинці.

2.3 Розробка та впровадження корекційно-розвивальної програми розвитку властивостей уваги дошкільників засобами ігрових технік

Корекційна програма – це спеціально розроблена програма для покращення та розвитку певних якостей, властивостей, навичок у дітей, шляхом аналізу й підбору найбільш оптимальних завдань, вправ та технік. Засоби ігрових технік – це найкращий метод подання навчальної інформації та розвитку дитячого мислення і пізнавальних процесів.

Формувальний етап експериментального дослідження передбачав вирішення наступних завдань:

1. Розробити та провести програму розвитку уваги дошкільників з експериментальною групою респондентів.
2. Провести повторну діагностику з учасниками обох груп, проаналізувати отримані результати та здійснити інтерпретацію наявних даних.
3. На основі отриманих результатів розробити практичні рекомендації щодо подальшого розвитку уваги дошкільників.

Метою нашої корекційної програми розвитку є активізація роботи пізнавальних процесів за допомогою стимулювання уваги дошкільників, покращення її рівня та розвитку емоційно-вольової сфери дітей. Опираючись на попередньо виявлені та проаналізовані результати пройдених методик, важливо врахувати психологічні

особливості кожної дитини, рівень адаптованості та вміння працювати у визначений час. Ці всі знання та спостереження допоможуть у складанні програми розвитку, так, аби в подальшому вона показала позитивний результат та в процесі викликала зацікавленість у дітей. Методи ігрових технік необхідно включати в роботу, робити їх веселими та неординарними, поступово ускладнювати їх та змінювати. Важливо чітко знати порядок проведення технік та хід усієї роботи. У такому випадку саме заняття не буде набридати дитині, вона буде включати максимум своєї уваги, при тому розвиваючи її та виводячи на новий вищий рівень. Захопившись грою дошкільники не помічають, що вчаться у даний момент, запам'ятовують нове та розвивають навички комунікації.

Корекційна програма складається із дев'яти основних ігрових технік, кожна з яких підібрана для розвитку певної властивості, які були до цього дослідженні на дітях старшої групи дитячого садка. Дітей було поділено на дві групи – експериментальну та контрольну. Трьохденну програму розвитку було здійснено із дітьми експериментальної групи. Проведення такої програми проходило у вигляді психологічного заняття, мало свою чітку структуру, до якої діти звикли, та тривало 30хв, що є найоптимальнішим варіантом для дітей 5-6 років (Додаток Г).

Заняття № 1. Дане заняття корекційної програми зорієнтоване на розвиток концентрації уваги дошкільників. Його метою є проведення трьох різнопланових технік на покращення зазначеної властивості, які являють собою основну частину заняття.

Заняття № 2. Заняття розраховане та націлене на розвиток стійкості уваги. Для цього були запропоновані ігрові техніки, які найбільш оптимально сприяють збереженню уваги на одному і тому ж об'єкті чи завданні.

Заняття № 3. Метою третього заняття є розширення та покращення обсягу уваги дошкільників. Три ігрові техніки, які було проведено, найкраще забезпечили утримування певної кількості предметів, під час одного показу, або ж при сприйнятті на слух.

Таблиця 2.3.1.

План програми розвитку уваги за допомогою засобів ігрових технік

№	Структура заняття, техніки	Обладнання	Тривалість
1	<ul style="list-style-type: none"> - Обговорення правил; - Привітання; - Музично-ритмічна руханка; - Гра «Знайди будиночок для рибки»; - Гра «Муха»; - Гра «Заборонений колір» - Підведення підсумків». 	<ul style="list-style-type: none"> - рибки; - будиночки; - поле з картону; - іграшкова муха 	<ul style="list-style-type: none"> -5хв -2хв -3хв -5хв -5хв -5хв
2	<ul style="list-style-type: none"> - Обговорення правил; - Привітання; - Музично-ритмічна руханка; - Гра «Надійна схованка»; - Гра «Кульки»; - Гра «Кольорові метелики»; - Підведення підсумків. 	<ul style="list-style-type: none"> - стаканчики; - іграшка; - роздруковані кульки; - кольорові метелики; 	<ul style="list-style-type: none"> -5хв -2хв -3хв -5хв -5хв -5хв
3	<ul style="list-style-type: none"> - Обговорення правил; - Привітання; - Музично-ритмічна руханка; - Гра «Складне завдання»; - Гра «Що змінилося?»; - Гра «Порахуй предмети» - Підведення підсумків 	<ul style="list-style-type: none"> - предмети канцелярії; - роздрукований матеріал. 	<ul style="list-style-type: none"> -5хв -2хв -3хв -5хв -5хв -5хв

2.4 Оцінка ефективності впливу корекційно-розвивальної програми на розвиток властивостей уваги дошкільників

Після проведення корекційної програми розвитку уваги дошкільників засобами ігрових технік, важливим є виявлення її ефективності. Для цього необхідно емпірично порівняти результати рівня розвитку властивостей уваги дітей експериментальної групи, які взяли участь у цій програмі, та дітей контрольної групи. Тому першим кроком було повторно проведено діагностувальні методики на виявлення

концентрації, стійкості та обсягу уваги. Повторне проходження дошкільниками методик показало такі результати (Додаток В):

Результати за методикою «Тест П'єрона-Рузера» № 2. Рівень концентрації уваги дошкільників значно збільшився у респондентів експериментальної групи. Усі діти, у кого був низький рівень, виконали завдання на вищі бали, та показали вже середній рівень розвитку даного процесу. Діти, в яких був спочатку середній рівень концентрації уваги, підвищили показники методики, та отримали, в результаті, високі бали, і відповідно високий рівень. У дітей контрольної групи, після повторного проведення методик рівень залишився таким самим, та навіть були діти, які показали результат трохи нижчий, як було у перший раз. Тому можна побачити видиму різницю між респондентами контрольної і експериментальної груп, та можна вважати, що вправи розвитку вплинули позитивно.

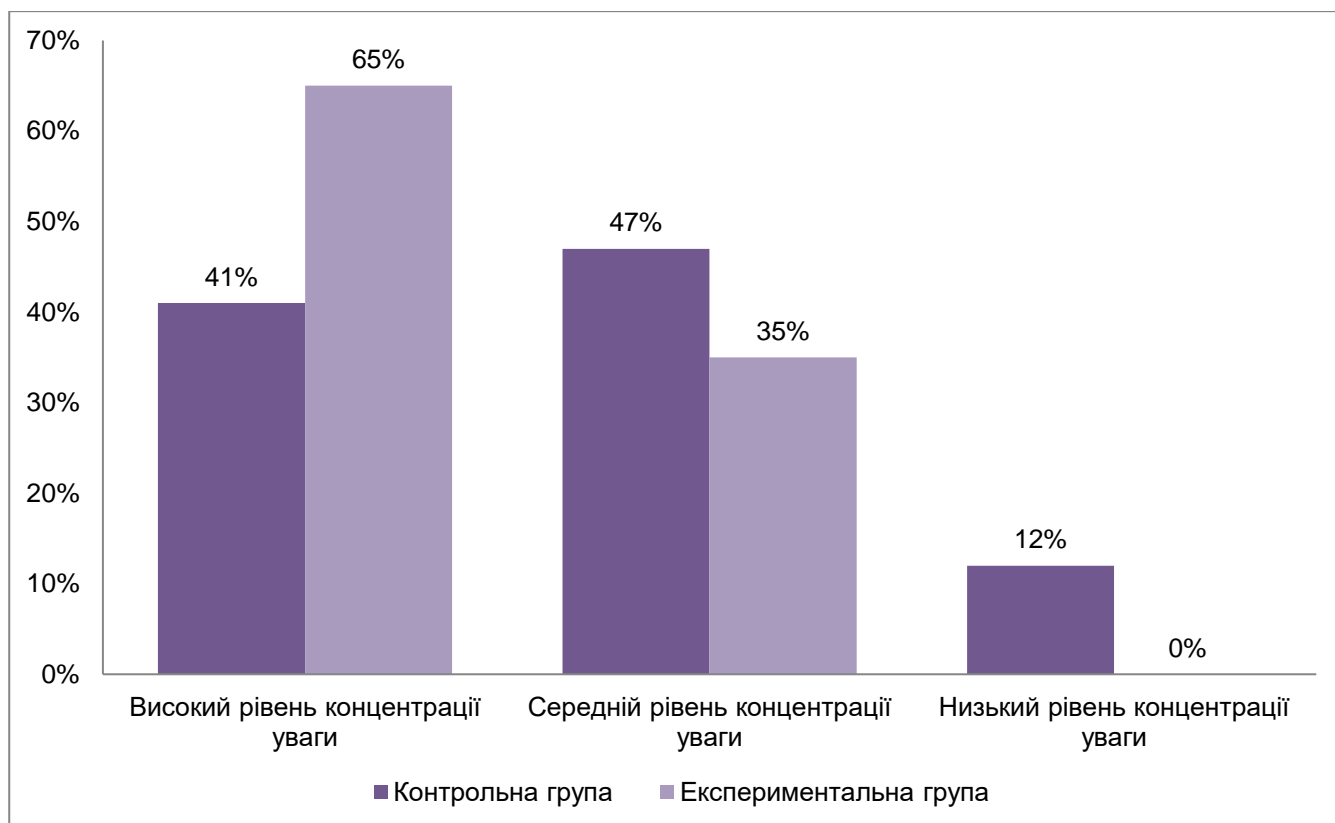

Рис. 2.4.4. Відсоткове співвідношення контрольної та експериментальної груп за результатами повторного проходження методики «Тест П'єрона-Рузера»

Результати за методикою «Коректурна проба Б. Бурдона» №2. Після повторного виявлення рівня стійкості уваги у дошкільників, видно що відсоткове

співвідношення має видиму різницю. Середній рівень стійкості уваги отримала однакова кількість дітей, тобто це 41% від всієї групи. Тут важливо зазначити, що така зміна зумовлена тим, що респонденти, які мали середній рівень, покращили його, та після проходження колекційної програми, підвищили його, а респонденти, які мали низький рівень – змінили його на високий. Тому різниця у результатах двох груп є очевидною, навіть, якщо на перший погляд, можна зробити висновок по однакових відсоткових значеннях. Діти контрольної групи отримали такі ж результати, як і після проходження методик перший раз. Отже, корекційну програму можна вважати дієвою, та впливовою, яка вчить дітей мобілізувати увагу, тренує її та покращує.

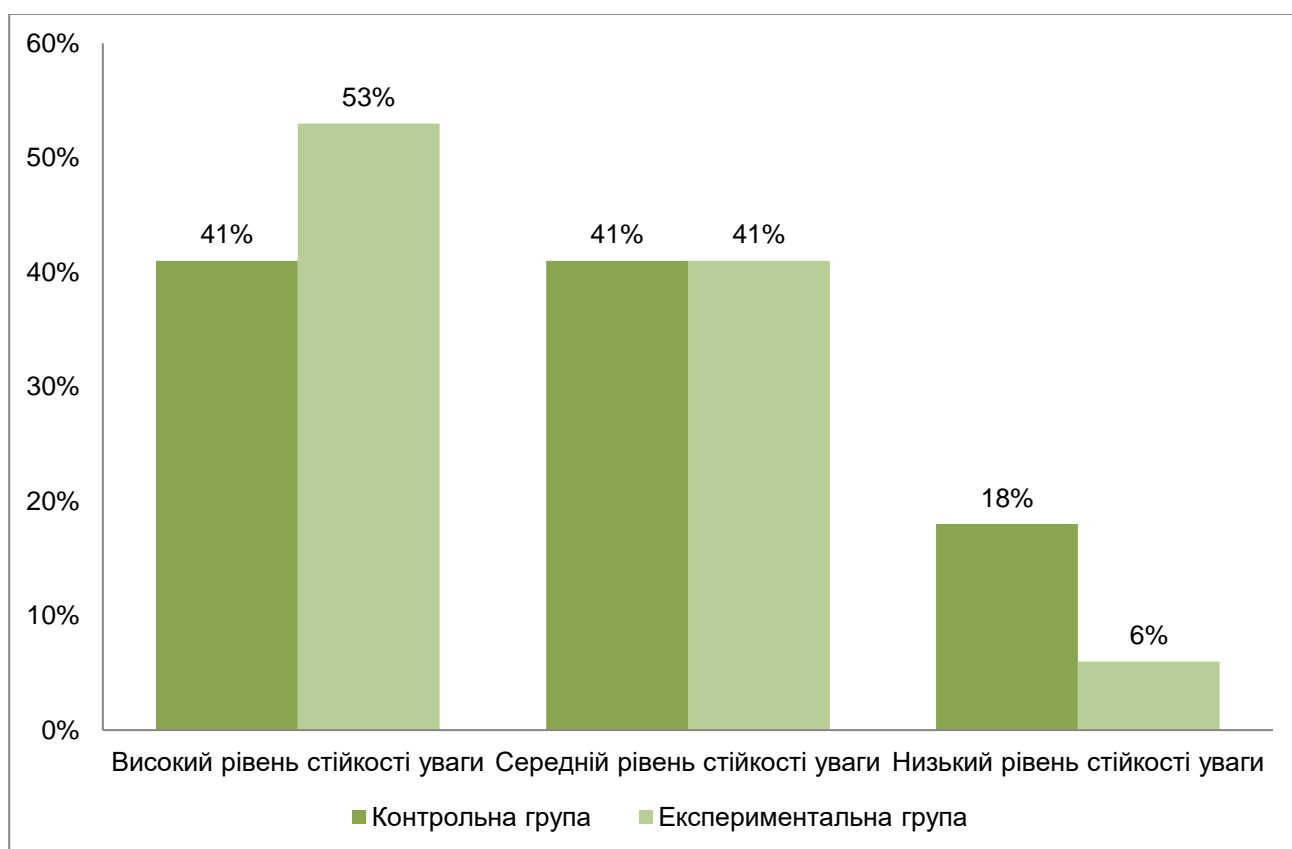

Рис. 2.4.5. Відсоткове співвідношення контрольної та експериментальної груп за результатами повторного проходження методики «Коректурна проба Б. Бурдона»

Результати за методикою «Знайди і порахуй фігури» № 2. Повторне проведення методики на виявлення обсягу уваги дошкільників, довело значимість та ефективність корекційної програми розвитку, оскільки можна спостерігати за відсотковим співвідношенням двох груп, на якому видно значний відрив у відсотках.

Діти експериментальної групи значно покращили свої результати, велика кількість дітей отримала високий рівень даної властивості. Респондентів, які отримали низький рівень – немає. Респонденти, які отримали середній рівень у експериментальній групі менше, оскільки їх рівень збільшився. Діти контрольної групи отримали такі ж результати, як і після першого проходження методик, дана властивість залишилася на тому ж рівні.

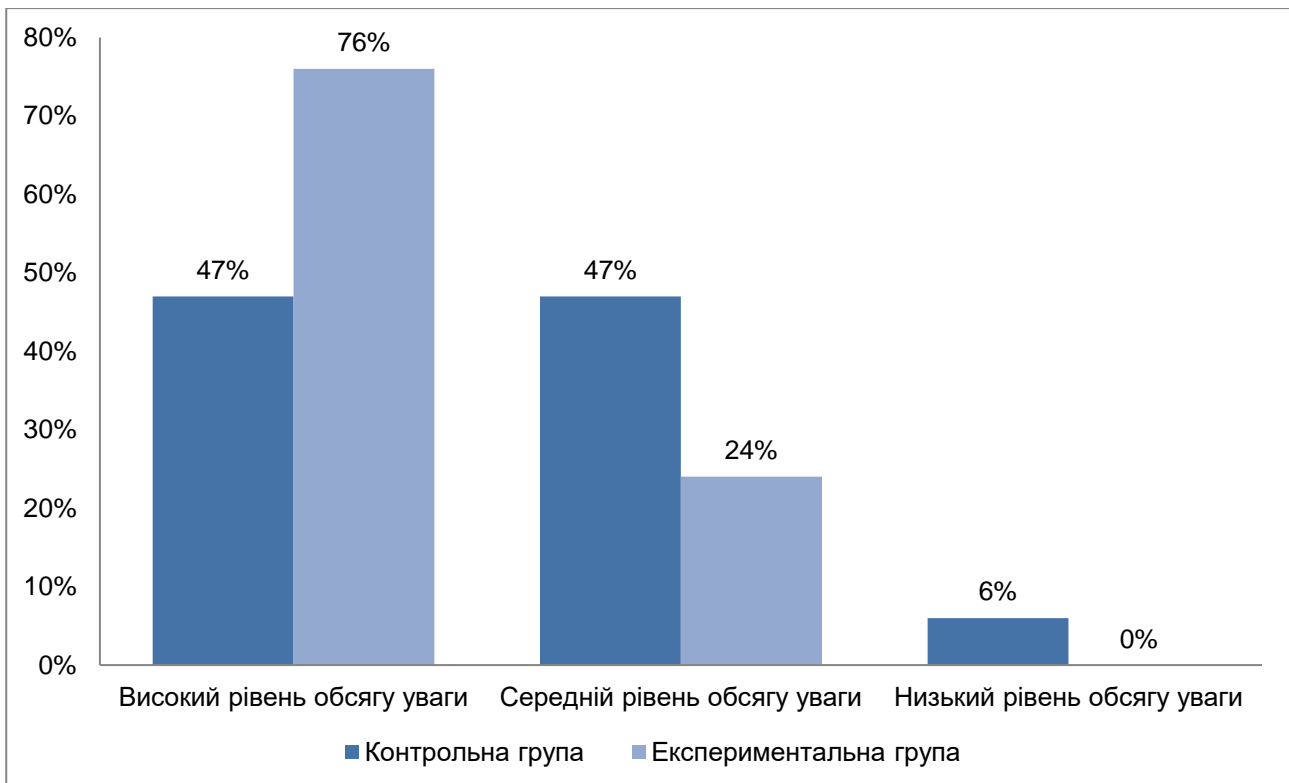

Рис. 2.4.6. Відсоткове співвідношення контрольної та експериментальної груп за результатами повторного проходження методики «Знайди і порахуй фігури»

Для перевірки ефективності отриманих даних також була виконана математична обробка за допомогою критерію Колмогорова-Смірнова для визначення типу розподілу, за результатами якого було прийняте рішення про ненормальний розподіл даних, результати представлено в Додатку Г.

Відповідно до не нормального розподілу даних далі був застосований критерій U Манна-Уїтні для порівняння двох незалежних вибірок. Було встановлено значимі відмінності у показниках рівня стійкості уваги за методикою «Тест П'єрона-Рузера») та у показниках обсягу уваги за методикою «Коректурна проба Б. Бурдона» до та

після проходження корекційної програми, не немає видимих значимих відмінностей у показниках концентрації уваги за методикою «Знайди та порахуй фігури», оскільки асимп. значення більше за 0,05 (див. табл. 2.4.1).

Таблиця 2.4.1

Результати контрольної та експериментальної груп після проходження колекційної програми розвитку уваги

Властивості уваги	Рангова сума КГ	Рангова сума ЕГ	U	Асим. знач
Концентрація	257,50	337,50	104,500	0,119
Стійкість	230,50	364,50	77,500	0,019
Обсяг	216,50	378,50	63,500	0,004

2.5 Практичні рекомендації вихователям, психологам та батькам щодо особливостей розвитку уваги дошкільників

На основі проведеного експериментального дослідження було розроблено практичні рекомендації для вихователів, психологів та батьків, щодо покращення уваги дітей дошкільного віку:

1. Рекомендації педагогам-вихователям для роботи з дітьми. Під час проведення занять, дидактичних бесід, навчальних методик, важливо обов'язково включати засоби гри та ігрові техніки. Це позитивно впливає на подальші результати навчання дітей, успішність засвоєння нових знань. Гра мобілізує та змушує дитину мимовільно задіювати увагу, при цьому покращувати її й готувати до нових, більш складних завдань. Окрім цього, вихователям та працівникам закладу, слід створити легку і дружню атмосферу, теплі та відкриті стосунки між дітьми й дорослими. Садочок – це безпечне місце для дитини, де її ніхто не образить та підтримає, коли буде потрібно, місце де батьків немає, і вихователь повинен стати вірним та надійним другом. Покарання та підвищення тону ніяк не вплине на розвиток уваги, а навпаки буде розсіювати та послаблювати її. Тому важливо, щоб не лише в групі був спокій та

дружба, а і в усьому закладі в цілому. Дитині важко зосередити свою увагу, якщо за стіною сварки та крики.

2. Рекомендації психологам, які працюють у закладах дошкільної освіти. Виходячи з попереднього пункту, обов'язковими темами для психологічних занять є робота над згуртованістю колективу, дружбою, проявом будь-яких емоцій правильним, екологічним шляхом. Для розвитку уваги також необхідного змінювати діяльність дитини. Після однієї-двох ігор можна запропонувати руханку із музичним або віршованим супроводом, або ж рухливі інтерактивні вправи, завдання. Ще одним способом впливу на покращення уваги дітей є нестандартність дій. Давно відомі ігри для дитини, можна модернізувати, додати нові шляхи вирішення, змінити порядок виконання дій і т.д.

3. Рекомендації батькам дошкільників. Звичайно, відвівши дитину у садочок, батьки сплячують не лише за час, який малюк там проводить, а і за якісну освіту, за знання, які дитина там одержує, за її розвиток, як фізичний та і психологічний. Проте, якщо не розвивати дитину вдома, не слід розраховувати, що заняття в садочку зможуть повністю її змінити. Аби діти були уважними, батьки повинні залучати їх до спільної діяльності, при цьому давати певні завдання для виконання, зрозуміло, щоб вони були посильними для дитини. Після їх виконання дитина відчує внутрішню впевненість за себе, цим самим бажання уважно слухати та виконувати завдання буде сильнішим, а отже відбудеться розвиток уваги. Встановлення міцних зв'язків з дитиною є не менш важливим у формуванні її уважності. Очевидним є те, що внутрішні переживання, конфлікти тільки негативно впливають на навчання, розсіюють увагу дитини та призводять до погіршення рівня усіх пізнавальних процесів.

Висновки до другого розділу

Другий розділ кваліфікаційної роботи полягає у практичному дослідженні властивостей уваги дошкільників, розробці та проведенні корекційної програми

розвитку, повторній діагностиці та перевірці за допомогою математичного аналізу, а також в наданні практичних рекомендацій та підведенні підсумків.

На першому етапі практичного дослідження було підібрано три психодіагностичні методики, які визначали рівень певної властивості уваги дошкільників, а зокрема: методика П'єрона-Рузера на виявлення рівня концентрації уваги; «Коректурна проба Б. Бурдона» на виявлення рівня стійкості уваги; методика «Знайди і порахуй фігури» для визначення рівня обсягу уваги.

У дослідженні взяли участь 34 респонденти. Це діти старшої групи дошкільного закладу освіти 5-6 років. Методики було проведено за розкладом психологічних занять у звичній для дітей формі. Проаналізувавши результати стало відомо, що розвиток усіх трьох досліджуваних властивостей, перебуває на досить хорошому рівні. Більшість дітей отримала високий рівень(концентрація уваги – 50% респондентів; стійкість – 45%; обсяг – 55%). Середній рівень: концентрація-40% респондентів; стійкість-45%;обсяг-35%. Низький рівень: концентрація-10%; стійкість-45% обсяг-10%.

Після проведення діагностуючого етапу було розроблено корекційну програму розвитку уваги за допомогою засобів ігрових технік. Для цього дітей було поділено на експериментальну та контрольну групи, по 17 у кожній. Така програма була розрахована на три заняття та містила по три основні ігрові методики на одне заняття, які зорієнтовані на розвиток конкретної якості уваги.

В результаті проведення програми розвитку за допомогою ігрових методик було повторно проведено діагностичні методики із експериментальною групою, яка проходила корекційні заняття, та контрольною групою. Порівняння методик показало різницю у рівнях уваги між дітьми двох груп. Після встановлення розподілу за допомогою критерія Колмогорова-Смірнова було виявлено розподіл та прийнято рішення до застосування критерію U Манна Уїтні. За допомогою даного критерію стало відомо, що програма розвитку більшою мірою посприяла покращенню рівня таких властивостей як стійкість та обсяг, та меншою мірою на концентрацію уваги дошкільників.

ВИСНОВКИ

У роботі здійснено узагальнення теоретичних та емпіричних результатів дослідження розвитку уваги дошкільників, використанні засобів ігрових технік у програмі розвитку властивостей уваги.

Здійснено огляд та аналіз наукових джерел щодо особливостей та властивостей уваги як пізнавального процесу у дітей дошкільного віку. Виявлено, що увага – це один із когнітивних процесів і психологічних явищ, за допомогою якого людина може зосереджуватися на об'єкті під впливом багатьох подразників, абстрагуючись від зовнішніх впливів, для його більш чіткого та глибокого сприйняття. Цей процес також можна назвати «виділенням» пріоритетної інформації. Механізм обробки уваги визначається внутрішнім досвідом індивіда, його переконаннями, пріоритетами та цілями, якими він керується в даний момент. В залежності від цього може бути задіяна як довільна, так і мимовільна увага. Вона може переходити з однієї в іншу, що залежить від ступеня зацікавленості тим чи іншим об'єктом.

Досліджено властивості уваги(концентрація, стійкість, переключення, розподіл, обсяг) та зв'язок між ними. Відомо, що кожен процес є взаємозалежним з усіма іншими та не може працювати самостійно. Якщо рівень однієї властивості знижується, відповідно рівень всі інших може також погіршуватись, тим самим знижувати загальну уважність дошкільника.

Проаналізовано вплив ігрових технік на покращення уваги дошкільників та також важливість гри в цілому. Гра є запорукою ефективного процесу навчання. Середовище, де діти почуваються комфортно та безпечно - є ігрова діяльність. Учасник гри отримує унікальний досвід взаємодії з навколишнім середовищем, можливість побачити себе з іншого боку та отримати знання цікавим та невимушеним способом. Під час переходу дошкільника від гри до навчання важливо налаштувати все так, щоб дитина могла успішно і легко адаптуватися до цього. Термін «ігрові технології» включає велику кількість методів і прийомів організації навчального процесу у формі різноманітних дидактичних ігор.

Навчальна гра дещо відрізняється від звичайних ігор, вона має всі характерні риси, чітко поставлені цілі навчання та певні результати, отримані в кінці роботи. Вона спрямована на розвиток конкретного процесу. Ігрові навички формуються на заняттях, які є засобом заохочення та стимулювання навчальної діяльності.

За допомогою психодіагностичних методик досліджено три властивості уваги, такі як: концентрація, стійкість та обсяг. Методика П'єрона-Рузера на виявлення рівня концентрації уваги; «Коректурна проба Б. Бурдона» на виявлення рівня стійкості уваги; методика «Знайди і порахуй фігури» для визначення рівня обсягу уваги.

В дослідженні взяли участь 34 респонденти, віком 5-6 років. Проведене дослідження дало зрозуміти, наскільки діти дошкільного віку на сьогодні підготовлені до подальшого навчального процесу в школі. Рівень розвитку уваги залежить від успішності сприйняття та запам'ятовування матеріалу, поданого вихователем/вчителем, а також швидкості здорової адаптації до нових ситуацій та проходження так званої кризи першого класу. Після завершення етапу дослідження, наступним кроком було виконано підрахунки результатів, зведено їх у таблиці та діаграми.

Розроблено корекційну програму розвитку уваги дошкільників засобами ігрових технік. Дітей поділено на дві групи – контрольну та експериментальну. Перше заняття програми зорієнтоване на розвиток концентрації уваги дошкільників. Його метою є проведення трьох різнопланових технік, які являють собою основну частину заняття. На другому занятті дітям було запропоновано ігрові техніки для розвитку стійкості уваги. Для цього були підібрані техніки, які найбільш оптимально сприяють збереженню уваги на одному і тому ж об'єкті чи завданні. Метою третього заняття є покращення обсягу уваги дошкільників. Три ігрові техніки, які було проведено, найкраще забезпечили під час одного показу утримування певної кількості предметів.

Повторно діагностовано та здійснено порівняння рівня властивостей уваги, таких як концентрація, стійкість та обсяг з дошкільниками контрольної та експериментальної групи, та яка брала участь у програмі розвитку. Першим кроком важливо було встановити тип розподілу між вибірками, що було зроблено за допомогою критерію Колмогорова-Смірнова. В результаті чого було встановлено тип

розподілу, як не нормальний, після чого прийняте рішення застосовувати критерій U Манна Уїтні для незалежних вибірок. Результати за даним обробки даного критерія показали, що розроблена програма корекції розвитку вплинула на стійкість та обсяг уваги дошкільників більшою мірою ніж на концентрацію.

Надано практичні рекомендації вихователям, психологам та батькам дошкільників, щодо подальшого покращення розвитку уваги дітей. Узагальнено важливість не тільки конкретних завдань на розвиток властивостей уваги, а й загальні фактори, які так чи інакше на це впливають. Одним з них є важливість психологічно здорового клімату ну всіх сферах, де перебуває дитина, взаємовідносини з колективом однолітків, вихователів та найближчих значимих дорослих.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барташнікова І.А., Барташніков О.О. Розвиток уваги та навичок навчальної діяльності у дітей 5-6 років: Навчальний посібник/2-е вид., переробл. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007.- 40с.
2. Білоус Г.І. Бібліотека журналу «Початкове навчання та виховання» - Харків: Основа, 2012 р – 116 с.
3. БУНЯК Н.А. Загальна психологія: лекції. – Тернопіль: вид-во ТНТУ ім. І. Пулюя, 2017. – 300 с.
4. Варій М. Й. Загальна психологія.: підр. [для студ. вищ. навч. закл.]/ М. Й. Варій – [3-тє вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 1007 с.
5. Васянович Г. П. Основи психології : навчальний посібник / Григорій Петрович Васянович– К. : Педагогічна думка , 2012. – 114 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
7. Венгер Л. А. Гра як вид діяльності // Зап. псих. - № 3 – 2008 – 165с.
8. Вербитська А. А., Борисова Н. В. Методологічні рекомендації з проведення ділових ігор - М., 2004 – 21 с.
9. Вербитська А. А., Борисова Н. В. Методологічні рекомендації з проведення ділових ігор - М., 2004 – 37 с.
10. Види ігор // Вчитель вчителю, батькам, учням [Електронний ресурс] / Збірник статей – Режим доступу: : http://www.teacher.at.ua/publ/vidi_igor/38-1-0-01130
11. Вишнівська І. О., Євдокимова Н. О. Розвиток та корекція уваги учнів молодшого шкільного віку. Парадигма пізнання: Гуманітарні питання. 2015- 97с.
12. Ворожейкіна О.М. «100 цікавих ідей для проведення уроку». – Харків: Основа, 2011 р. – 55 с.
13. Гетьман Т. О. "Врахування індивідуальних особливостей уваги молодших школярів у навчальному процесі." Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент: зб. наук. праць. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. Вип. 8. С. 204-212.

- 14.Ковальчук В.А. Особливості розвитку уваги молодших школярів та шляхи його розвитку // Початкова школа 2004 №6 с.13-14
- 15.Коробко С. Л., Коробко О. І. "Робота психолога з молодшими школярами: Методичний посібник." Київ: Літера ЛТД, 2006 – 75с.
- 16.Г.С.Костюк – особистість, вчений, громадянин / за ред. акад. С.Д.Максименка ; упоряд. канд. психол. наук В.В.Андрієвська. – К.: Ніка-Центр, 2010. – 216 с.
- 17.Жаболенко А. А., Бородулькіна Т. О. Особливості та взаємозв'язок сили нервової системи та уваги у молодших школярів експериментального навчального закладу. Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 9-10 квітня 2018 р. Запоріжжя, 2018. С.249-253
- 18.Журнал «Початкова школа». Добірка статей 2011 – 2013 р – 35с.
- 19.Журнал «Початкове навчання та виховання». Добірка статей 2012 - 2013 р.- 29 с.
- 20.Журнал «Розкажіть онуку». Добірка статей 2012 – 2013 р.- 24с.
- 21.Загальна психологія: навч. посібник О. Срипченко, Л. Долинська, З.Огороднійчук, та ін. - К.: "А. П. Н. ", 2001 – 188 с.
- 22.Задесенець М. П. "Вікові особливості розвитку дітей і формування їх особистості." К., 1978. с. 49
- 23.Максименко С. Д., Соловієнко В. О. Загальна психологія: Навч. посібник. — К.: МАУП, 2000. — 256 с.
- 24.Наволокова Н.П. «Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій». — Харків: Основа, 2010 р. – 98с.
- 25.Оніщенко В.М. Психологічні передумови розвитку уваги школярів різних вікових періодів // Психолог 2005 №11 с.29-31
- 26.Основи психології: Підручник / За ред. О.В. Киричука - К.: Либідь, 1995.-632 с.
- 27.Пасько О. М. Психологія: схеми, таблиці, коментарі : навч.-наочний посібн. /О.М. Пасько, О. М. Цільмак; за заг. ред. О. М. Цільмак. — Одеса : ОДУВС.— 270 с.

28. ПЕТРО ЩЕРБАНЬ: Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ: ІСТОРІЯ І ПЕРСПЕКТИВИ, 2014 – 308с.

29. Пономаренко Л.В. «Використання інформаційних технологій у практиці роботи початкової школи». – Харків: Основа, 2010 р.- 109с.

30. Програми для середньої загальноосвітньої школи 1 – 4 кл. - Київ: Початкова школа, 2006 р.; Ігри - навчання, тренінг, дозвілля / Под ред. В. В. Петрусінського - М., 1995

31. Психологія: Підручник / За ред. Ю.Л. Трофімова. – 3-тє вид. – К.: Либідь, 2001. – 264 с.

32. Психологічний словник. / За ред. В.І. Войтка. – К.: Вища школа, 1989 -214с.

33. Савчин М.В. "Педагогічна психологія: навч. посібник." К.: Академвидав, 2007 71-75 с.

34. Скрипченко О, В., Волинська Л. В., Огороднійчук З. В. та ін. "Вікова та педагогічна психологія: навч. Посіб." К.: Просвіта, 2001. С.302

35. Скрипченко О. В., Волинська Л. В., Огороднійчук З. В. та ін. "Довідник з педагогіки і психології." К., 2000. С. 94

36. Соціальна робота в Україні : [навч. пос.] / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Стребна О.В. «Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи». – Харків: Основа, 2006 р.- 64с.

37. Технології соціально-педагогічної роботи : [навч. посібник] / за заг. ред. проф. Капської А. Й. – К., – 372 с.

38. Харченко та ін. ; за заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.

39. Miller P.H. Metacognition and attention // Metacognition, Cognition and Human Performance. Vol.2 .Orlando: Academic Press, 1985. P. 181-221.

40. Reason J. Lapses of attention in everyday life // Varieties of attention. Orlando: Academic Press, 1984. - P. 515-549

ДОДАТКИ

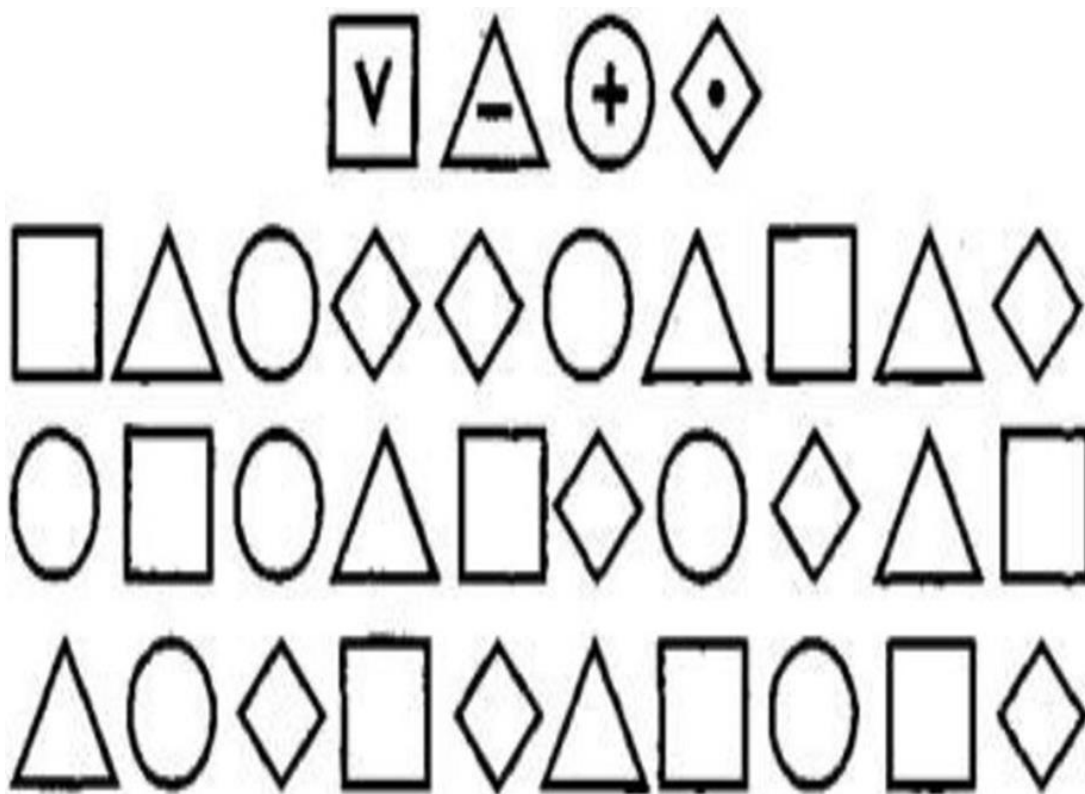
ДОДАТОК А

Психодіагностичний інструменталій

Методика П'єрона-Рузера на виявлення рівня концентрації уваги дошкільників

Інструкція: Пропонується тест із зображеними на ньому чотирма геометричними фігурами: квадрат, трикутник, коло і ромб. За сигналом "Починаємо!" розставте якомога швидше і без помилок у ці фігури такі значки як зображено вгорі бланку. Розставляйте знаки послідовно у кожній фігурі по рядках зліва направо. Час на виконання завдання — до двох хвилин. За моєю командою "Стоп!" припиняєте роботу".

Бланк до тесту

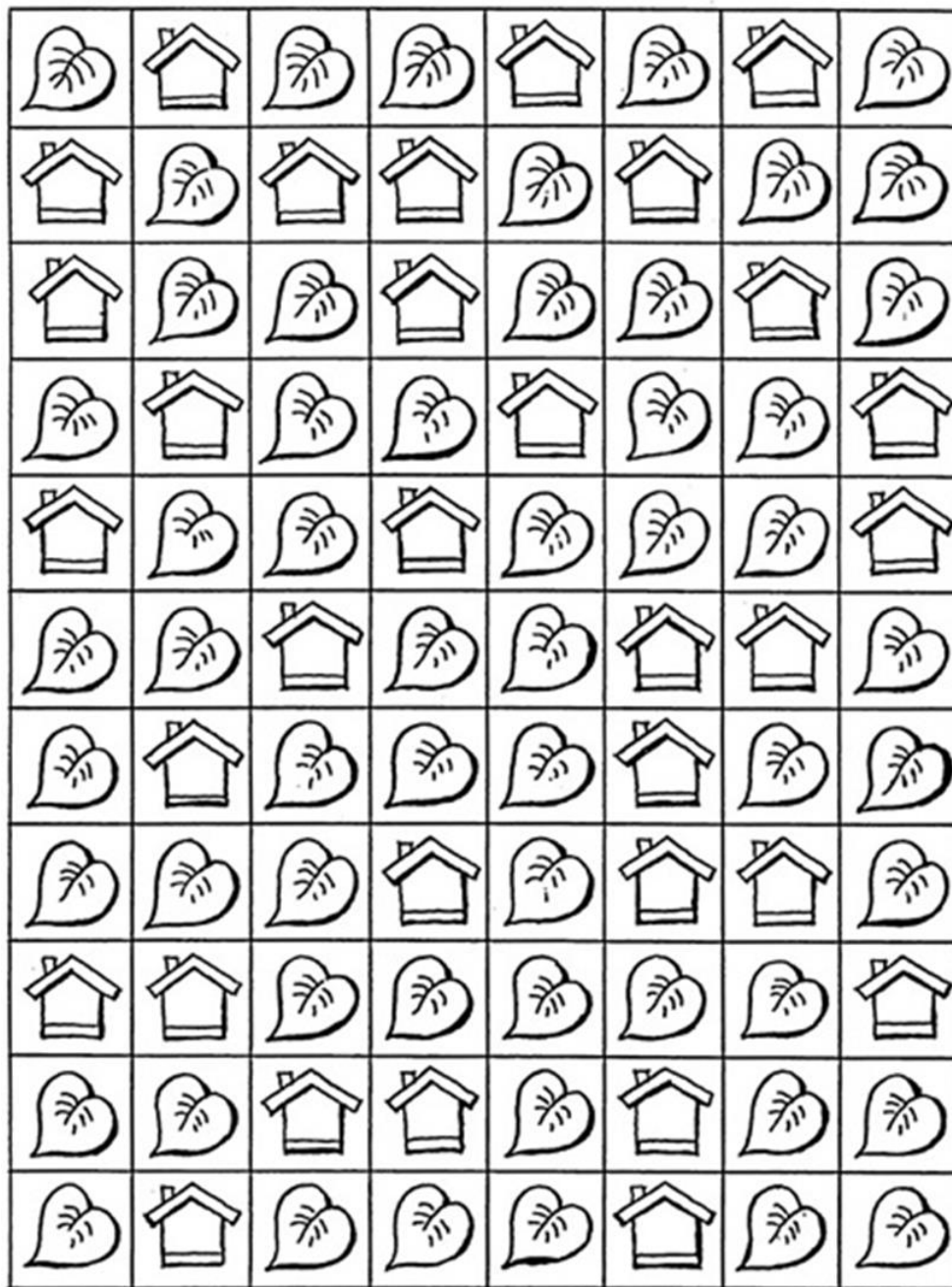
Аналіз результатів: Фіксується кількість помилок та час витрачений на виконання.

- Високий рівень концентрації уваги: 100% за 1хв 15сек без помилок;
- Середній рівень концентрації уваги: 60% за 1хв 45сек 2 помилки;
- Низький рівень концентрації уваги: 50% за 1хв 50сек 5 помилок;
- Дуже низький рівень концентрації уваги: 20% за 2хв і більше, 6 помилок.

«Коректурна проба Б. Бурдона» на виявлення рівня стійкості уваги дошкільників

Інструкція: Намалюйте на запропонованому бланку віконце у кожному будиночку і гілочку у кожному листочку.

Бланк до тесту

Аналіз результатів: При обробці й оцінці результатів визначається кількість предметів на малюнку, переглянутих дитиною протягом 2,5 хв, тобто за весь час виконання завдання. Отримані дані вносяться в формулу, за якою визначається загальний показник рівня розвиненості у дитини стійкості уваги.

$S = (0.5 * N - 2.8 * n) / t$, де S –стійкості уваги;

N – кількість зображень предметів, переглянутих дитиною за час роботи;

t – час роботи;

n – кількість помилок, допущених за час роботи. Помилками вважаються пропущені потрібні або закреслені непотрібні зображення.

Висновки про рівень розвитку:

8-10 балів – продуктивність уваги дуже висока, стійкість уваги дуже висока.

4-7 балів – продуктивність уваги середня, стійкість уваги середня.

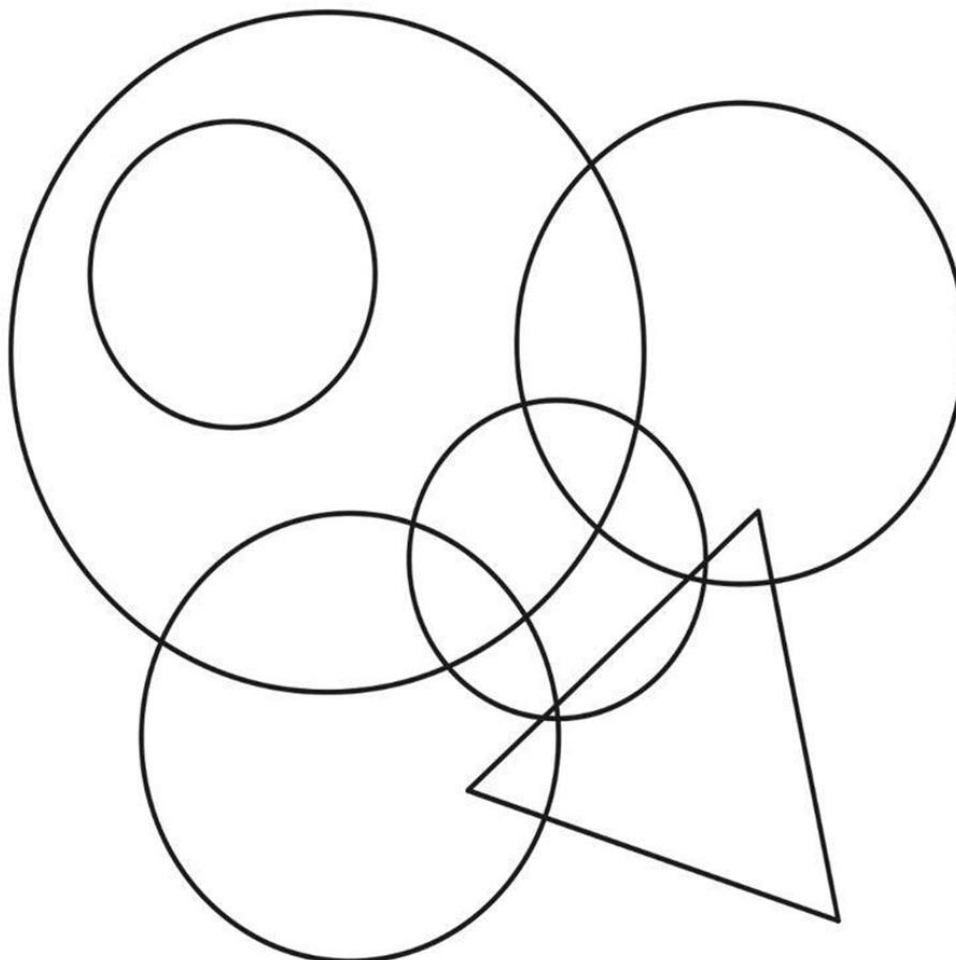
2-3 бали – продуктивність уваги низька, стійкість уваги низька.

0-1 бал – продуктивність уваги дуже низька, стійкість уваги дуже низька.

Методика «Знайди і порахуй фігури» для визначення рівня обсягу уваги дошкільників

Інструкція : Вам потрібно уважно подивися на картинку і сказати, скільки та які геометричні фігури ви бачите на ній.

Картинка

Аналіз результатів:

8–10 — дитина справилася із завданням менше ніж за 60 сек.

4–7 балів — дитина справилася із завданням за за 60–70 сек.

2–3 бали — дитина справилася із завданням з допомогою за 70– 80 сек.

0–1 бал — дитина справилася із завданням з допомогою більше ніж за 80 сек.

8-10 балів — високий; 4–7 балів — середній; 2–3 бали — низький; 0–1 бал — дуже низький.

Сирі дані по психодіагностичних методиках у дошкільнят

№ Респондента	Час проходження	Рівень розвитку властивості
1	1хв 0сек	Високий
2	1хв 10сек	Високий
3	1хв 47сек	Середній
4	1хв 15сек	Високий
5	1хв 45сек	Середній
6	1хв 55сек	Низький
7	1хв 35сек	Середній
8	1хв 5сек	Високий
9	1хв10сек	Високий
10	1хв 57сек	Низький
11	1хв 0сек	Високий
12	1хв 45сек	Середній
13	1хв 40сек	Середній
14	1хв 10сек	Високий
15	1хв 15сек	Високий
16	1хв 35сек	Середній
17	1хв 15сек	Високий
18	1хв 20сек	Високий
19	2хв 0сек	Низький
20	1хв 5сек	Високий
21	1хв 15сек	Високий
22	1хв 40сек	Середній
23	1хв 15сек	Високий
24	1хв 45сек	Середній
25	1хв 30сек	Середній
26	1хв 5сек	Високий
27	1хв 10сек	Високий
28	1хв 45сек	Середній
29	1хв 15сек	Високий
30	1хв 40сек	Середній
31	1хв 40сек	Середній
32	1хв 30сек	Середній
33	1хв 35сек	Середній
34	1хв 15сек	Високий

Табл1. Первинні результати за методикою П'єрона-Рузера на визначення концентрації уваги

№ Респондента	Кількість балів	Рівень розвитку властивості
1	8	Високий
2	9	Високий
3	6	Середній
4	10	Високий
5	7	Середній
6	3	Низький
7	6	Середній
8	8	Високий
9	5	Середній
10	2	Низький
11	9	Високий
12	6	Середній
13	6	Середній
14	9	Високий
15	8	Високий
16	7	Середній
17	6	Середній
18	10	Високий
19	3	Низький
20	9	Високий
21	9	Високий
22	7	Середній
23	8	Високий
24	7	Середній
25	6	Середній
26	9	Високий
27	8	Високий
28	7	Середній
29	8	Високий
30	7	Середній
31	6	Середній
32	6	Середній
33	3	Низький
34	10	Високий

Табл 2. Первинні результати за методикою «Коректурна проба Б. Бурдона» на виявлення рівня стійкості уваги

№ Респондента	Кількість балів	Рівень розвитку властивості
1	8	Високий
2	8	Високий
3	7	Середній
4	9	Високий
5	7	Середній
6	2	Низький
7	5	Середній
8	9	Високий
9	6	Середній
10	3	Низький
11	9	Високий
12	7	Середній
13	8	Високий
14	8	Високий
15	9	Високий
16	7	Середній
17	6	Середній
18	8	Високий
19	3	Низький
20	8	Високий
21	9	Високий
22	7	Середній
23	8	Високий
24	8	Високий
25	6	Середній
26	9	Високий
27	8	Високий
28	9	Високий
29	9	Високий
30	6	Середній
31	7	Середній
32	8	Високий
33	7	Середній
34	9	Високий

Табл 3. Первинні результати за методикою «Знайди і порахуй фігури» для визначення рівня обсягу уваги

ДОДАТОК В

Відсоткове співвідношення контрольної та експериментальної груп за результатами повторного проходження методик

Первинні результати повторного проходження методики «Перона-Рузера» на виявлення рівня концентрації уваги дошкільників

№ Респондента	Час проходження	Рівень розвитку властивості
Контрольна група		
1	1хв 5сек	Високий
2	1хв 30сек	Середній
3	1хв 45сек	Середній
4	1хв 15сек	Високий
5	1хв 40сек	Середній
6	2хв 0сек	Низький
7	1хв 35сек	Середній
8	1хв 10сек	Високий
9	1хв 20сек	Середній
10	1хв 55сек	Низький
11	1хв 5сек	Високий
12	1хв 50сек	Середній
13	1хв 40сек	Середній
14	1хв 15сек	Високий
15	1хв 10сек	Високий
16	1хв 35сек	Середній
17	1хв 15сек	Високий
Експериментальна група		
18	1хв 5сек	Високий
19	1хв 30сек	Середній
20	1хв 0сек	Високий
21	1хв 10сек	Високий
22	1хв 20сек	Середній
23	1хв 10сек	Високий
24	1хв 5сек	Високий
25	1хв 25сек	Середній
26	1хв 5сек	Високий
27	1хв 10сек	Високий
28	1хв 35сек	Середній
29	1хв 10сек	Високий
30	1хв 35сек	Середній
31	1хв 15сек	Високий
32	1хв 30сек	Середній
33	1хв 15сек	Високий
34	1хв 10сек	Високий

Первинні результати повторного проходження методики «Коректурна проба Б. Бурдона» на виявлення рівня стійкості уваги дошкільників

№ Респондента	Кількість балів	Рівень розвитку властивості
Контрольна група		
1	8	Високий
2	8	Високий
3	6	Середній
4	9	Високий
5	6	Середній
6	3	Низький
7	7	Середній
8	8	Високий
9	3	Низький
10	3	Низький
11	9	Високий
12	7	Середній
13	6	Середній
14	8	Високий
15	8	Високий
16	6	Середній
17	6	Середній
Експериментальна група		
18	10	Високий
19	6	Середній
20	9	Високий
21	10	Високий
22	8	Середній
23	9	Високий
24	7	Середній
25	9	Високий
26	9	Високий
27	9	Високий
28	7	Середній
29	9	Високий
30	7	Середній
31	7	Середній
32	7	Середній
33	3	Низький
34	10	Високий

Первинні результати повторного проходження методики «Знайди і порахуй фігури» для визначення рівня обсягу уваги

№ Респондента	Кількість балів	Рівень розвитку властивості
Контрольна група		
1	8	Високий
2	8	Високий
3	7	Середній
4	8	Високий
5	7	Середній
6	6	Середній
7	5	Середній
8	8	Високий
9	6	Середній
10	2	Низький
11	9	Високий
12	7	Середній
13	6	Високий
14	9	Високий
15	8	Високий
16	7	Середній
17	5	Середній
Експериментальна група		
18	8	Високий
19	7	Середній
20	9	Високий
21	9	Високий
22	7	Середній
23	10	Високий
24	8	Високий
25	9	Високий
26	9	Високий
27	8	Високий
28	10	Високий
29	9	Високий
30	6	Середній
31	7	Середній
32	8	Високий
33	10	Високий
34	9	Високий

Обрахунки результатів методик за допомогою математичних методів

Одновібірковий критерій Колмогорова-Смірнова

		Концентрац ія	Стійкіст ь	Обсяг	
N		34	34	34	
Параметри нормального розподілу ^{a,b}	Середнє	2,4706	7,2647	7,6176	
	Стандартне відхилення	,61473	2,00467	1,66996	
Найбільші екстремальні розходження	Абсолютна	,335	,153	,179	
	Позитивний Колмогорова	,249	,105	,116	
	Негативний	-,335	-,153	-,179	
Статистика критерія		,335	,153	,179	
Асимп. знач. (двостороння) ^c		<,001	,041	,007	
Значимість Монте- Карло (двостороння) ^d	знач.	<,001	,039	,007	
	99% правдивий інтервал	Нижня границя	,000	,034	,005
		Верхня границя	,000	,044	,010

a. Перевірений розподіл є нормальним.

b. Вираховано з даних.

c. Кореляція значимості Лільєфорса.

d. Метод Лільєфорса на основі 10000 виборок Монте-Карло з початковим значенням 2000000.

Критерій У Манна-Уїтні

Ранги

група	N	Середній ранг	Сума рангів	
концентрація	контрольна група	17	15,15	257,50
	експериментальна група	17	19,85	337,50
	Всього	34		
стійкість	контрольна група	17	13,56	230,50
	експериментальна група	17	21,44	364,50
	Всього	34		
обсяг	контрольна група	17	12,74	216,50
	експериментальна група	17	22,26	378,50
	Всього	34		

Статистичні критерії^a

	концентрація	стійкість	обсяг
U Манна-Уїтні	104,500	77,500	63,500
W Уїлкоксона	257,500	230,500	216,500
Z	-1,558	-2,348	-2,850
Асимп. знач. (двостороння)	,119	,019	,004
Точна знч. [2*(1-сторон. знач.)]	,170 ^b	,020 ^b	,004 ^b

a. Групуєча зміна: група

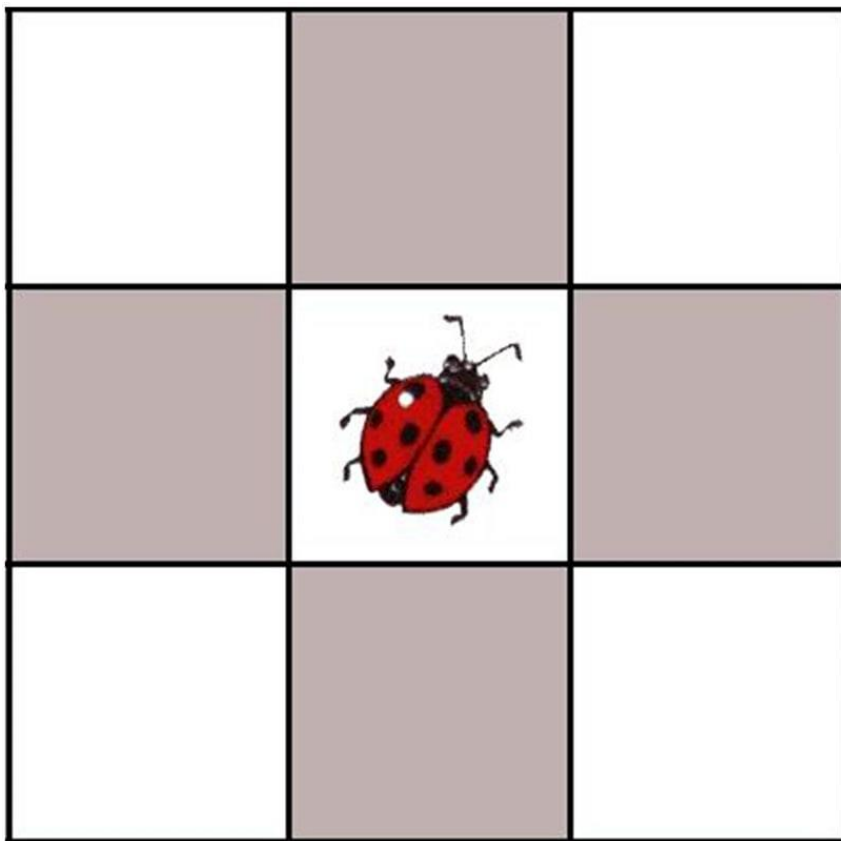
b. Не скореговано на наявність зв'язків .

Зміст корекційної програми розвитку уваги дошкільників

Опис ігрових технік заняття №1

Техніка 1. «Знайди будиночок для рибки». Дітям роздаються рибки, які мають різні кольори та візерунки. Потім розкладаються будиночки, які мають такі ж візерунки, як кожна рибка. Необхідно проявити свою увагу та знайти відповідності у зовнішньому вигляді рибок та будиночків, після чого з'єднати їх.

Техніка 2. Гра «Муха». Дітям пропонується поле, яке складається з дев'яти квадратів, які складені в один (Додаток Е). На полі розміщується муха (або ж як у нашому випадку бедрик), початкова її позиція оголошується усім учасникам, наприклад, центр картинки. За командами «вгору», «вниз», «вліво», «вправо» дітям потрібно рухати комаху. Вкінці муха має бути у певно місці.

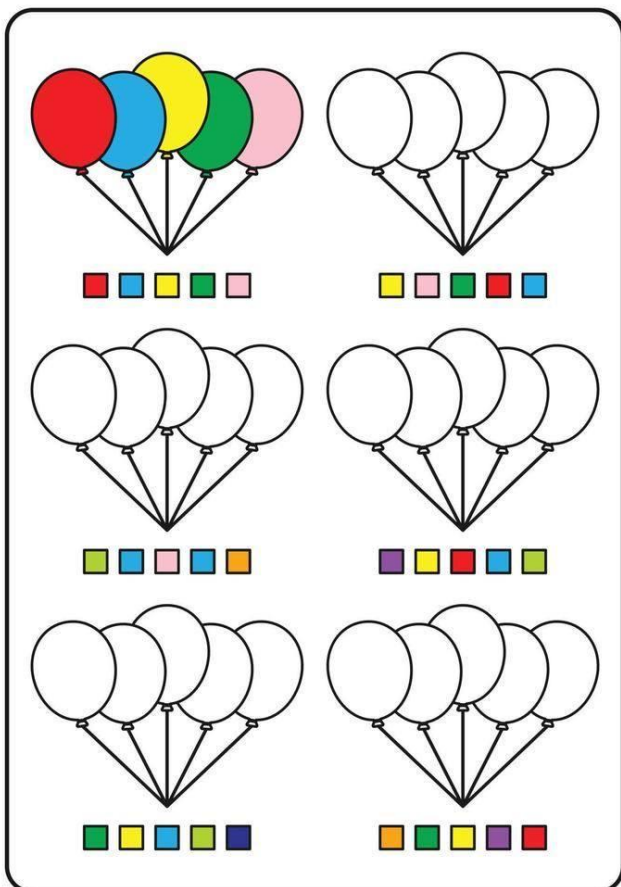
Техніка 3. Гра «Заборонений колір». Перед початком гри встановлюються правила: не можна називати заборонені кольори, наприклад, зелений і червоний; А тепер потрібно задавати питання: «Якого кольору небо? Якого кольору трава? Якого кольору сонце? Якого кольору полуниця?» Можливі варіанти відповідей: «Блакитного; як газон; жовтого; як серце».

Опис ігрових технік заняття № 2

Техніка 1. Гра «Надійна схованка». Для даної гри необхідно мати непрозорі стаканчики однакового кольору, під один із потрібно покласти маленьку іграшку та накрити її. Спочатку дитина повинна

зосередитись та запам'ятати де знаходиться ця іграшка. Після цього потрібно перемішувати стаканчики. Наступним кроком дитині потрібно показати де зараз знаходиться іграшка.

Техніка 2. Гра «Кульки». Дітям роздається роздрукований матеріал, на якому зображенні кульки. Їх потрібно розмалювати по порядку так, як знизу розташовані кольори.

Техніка 3. Гра «Кольорові метелики» - діти повинні плескати в долоні коли бачать певний колір. Показуються метелики різних кольорів.

Опис ігрових технік заняття № 3

Техніка 1. Гра «Складне завдання». Ця гра допомагає навчитися утримувати увагу відразу на декількох завданнях. Придумуйте три завдання для дошкільника і називаєте їх відразу. Наприклад:

- принеси, будь ласка, м'яч;
- потім увімкни світло в групі;
- присядь 5 разів.

Техніка 2. Гра «Що змінилося?». Розкладіть на столі близько десяти предметів. Можна взяти, наприклад, канцелярське приладдя: ручки, олівці, пенал, лінійку і т.п. Потім попросіть дитину запам'ятати, як лежать предмети. Потім попросіть її закрити очі. За цей час поміняйте деякі з предметів місцями або зовсім приберіть. Запропонуйте дитині сказати, що змінилося.

Техніка 3. Гра «Порахуй предмети». Дітям пропонується роздрукований матеріал, на якому розміщені різні предмети, які перемішані між собою. Необхідно порахувати скільки предметів розташовано, а потім по можливості їх назвати, не дивлячись на листок.

